

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

МЕСЕЧНО СПИСАНИЕ ЗА ОСНОВНИ УЧИТЕЛИ.

Редакторъ: Антонъ Борлаковъ.

ГОДИНА XV.

КН. 5.

февруарии 1936 год.

== ВАРНА ==

СЪДЪРЖАНИЕ:

I. Отъ теорията за практиката.

1. К. П. Домусчиевъ — Нова програма за основнитѣ училища.
2. Ив. Петковъ — Уредба на сръдищнитѣ училища.
3. Б. Върбановъ — Говорни упражнения въ основното училище.
4. Йорданъ Марковъ — Национално възпитание въ първоначалното училище.

II. Изъ практиката за практиката.

1. Б. Върбановъ — Зима.
2. Ив. Русевъ — Баща (изъ практиката по четене въ I кл.)
3. Ив. Ц. Карастойковъ — Баба Марта (цѣлостно обучение въ I отдѣление)
4. А. П. Чешмеджиевъ — Ластовичка (цѣлостно обучение въ II отдѣление).
5. Кир. Кючуковъ — Молитва предъ учение.
6. Бено Тотевъ — Вrabчо.
7. Н. Д. Русиновъ — Пролѣтъ иде.

III. Рецензии и книгопись.

1. Д-ръ Ст. Чакжровъ — Новобългарско образование. Разглежда Д-ръ К. Свраковъ.
 2. Жecho Чанковъ — Населението на България. Разглежда К. П. Домусчиевъ.
 3. Г. П. Минчевъ — Сжщность и значение на ученическитѣ кооперации. Разгл. М. Д. Николовъ.
-

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

МЕСЕЧНО СПИСАНИЕ ЗА ОСНОВНИ УЧИТЕЛИ

Редакторъ: Антонъ Борлаковъ.

К. П. Домусчиевъ — София.

НОВА ПРОГРАМА ЗА ОСНОВ- НИТЪ УЧИЛИЩА.

Презъ 1931 година английското министерство на народната просвѣта назначи комисия, на която възложи да проучи въпроса за програмата на английскитѣ училища, а именно: налагатъ ли се промѣни въ нея, съобразно новитѣ условия на живота въ Англия и какви. Следъ като работила и проучвала цѣли две години, комисията завършила и докладвала така: „Програмата си е на мѣсто, още нѣма нужда отъ промѣни.“

Презъ последнитѣ 5-6 год. у насъ се заговори усилено за училищни реформи. Нѣкои смѣтаха, че коренното преустройство на нашата училищна система се състои само въ промѣната на закона и програмата. Ние смѣтаме това схващане за погрѣшно. Най-идеалнитѣ училищни закони и програми ще си останатъ мъртви, ако не се осигурятъ условията и предпоставкитѣ на тѣхното приложение. А нещастieto на нашето просвѣтно ведомство трѣбва да се търси въ отсъствието на ясенъ възгледъ за училищно преустройство и въ отсъствието на приемственостъ, плодъ на честитѣ политически промѣни въ миналото.

Правиха се много изявления въ печата за промѣни въ програмата. Назначи се комисия. Следъ година и половина нова програма за основнитѣ училища излѣзе и презъ октомврий 1935 година се разпрати до училищата. По нея се готвятъ нови учебници. Тя ще бѣде приложена отъ началото на 1936/37 учебна година за единъ периодъ отъ 4 години.

Имаше ли, наистина, нужда отъ промѣни въ училищната програма за основнитѣ училища? — Всѣки, който прегледа по-основно програмата отъ 1922 година, задълбочи се въ нея и я сравни съ новата програма и съ програмитѣ отъ 1894 и 1907 год., не може да не отговори на тоя въпросъ отрицателно. Това е мнението на всѣки, който непосредствено ра-

ботиха и я прилагаха на практика цѣли 14 години. Програмата отъ 1922 год. бѣ добре обмисленъ планъ, изработенъ отъ колективната мисль на Висшия учебенъ съветъ при Министер. на нар. просвѣта. Всѣка точка въ нея бѣ добре преценена и прецизирана. Нийде до сега не сж посочени и изнесени — било въ учителски конференции или въ педагогическия печатъ—важни недостатъци, които да наложатъ промѣни въ наредбата на материяла поне за отдѣлни учебни предмети. Тукъ-таме можеха да се направятъ само незначителни поправки, на които практиката се бѣше натъкнала въ течение на нейното 14 годишно приложение. А достоинства на една училищна програма се състоятъ въ това, да бжде тя неатакуема: да може да издържи обективна критика презъ опредѣленъ периодъ на практическо приложение. Старата програма остана непокътната цѣли 14 години. Новата ще издържи ли опредѣления отъ правилника 4 годишенъ периодъ?

Единъ отъ съществениѣ и недостатъци бѣ посоченъ недвусмислено отъ сегашния министъръ на просвѣтата г. Йововъ. Предъ представителитѣ на столичнитѣ вестници г-нь Йововъ каза:

— *Нашитѣ деца въ училищата сж твърде много претрупани. Тѣ постоянно сж заети съ училищата имъ работата. Не имъ остава време за игра и весело прекарване и затова тѣ сж бледи и изпити. Тѣ трѣбва да станатъ весели и жизнени. Затова трѣбва училищнитѣ програми да се посъкратятъ. Да се поразшири тѣлесната култура, която ще ги направи по-жизнени и весели.*

Изобщо, трѣбва да се обърне по-голъмо внимание върху възпитанието на учащата се младежъ. Тукъ именно куцатъ нашитѣ деца и нашата школска младежъ. Нашитѣ училища даватъ не малко познания. Това, което ни липсва, то е оформяването на характери, на добри граждани; сжищо липсва достатъчно дисциплина. Именно върху тая страна азъ ще обърна по-голъмо внимание. *)

Това трѣбваше за насъ „компентнитѣ“ да ни го каже единъ воененъ, който само отъ единъ погледъ на програмата можа да схване отрицателното въ нея.

Ще се опитаме тукъ да набележимъ по-съществениѣ недостатъци на новата програма.

1. Учебния материалъ въ новата програма е много претрупанъ. Часоветѣ сж увеличени седмично отъ 26 до 30 за III и IV отдѣления и на 31 — за прогимназиитѣ. Програмосъставителътъ е забравилъ, че курсътъ на основн. училища е седемгодишенъ, та е искалъ да изчерпе, колкото е възможно повече материалъ още въ първоначалното училище,

*) Вж. в. „Зора“ отъ 14 декемврий 1935 год.

безъ да държи смѣтка за паметъта на едно дете отъ тая училищна възраст. Такава претрупаностъ е вредна преди всичко за общото духовно развитие на детето: учителятъ ще бѣде принуденъ само да обучава, а за възпитателно въздействие нѣма да има време и възможностъ. А освенъ това, у детето се убива характерътъ, защото то постоянно ще бѣде измжчвано отъ мисълта, дали ще запомни и научи всичко преподадено.

Типична въ това отношение е програмата по въроучение. Изглежда, че материалътъ е подрежданъ отъ академикъ, който не е ималъ никога допирни точки съ първоначално училище и не познава схващателнитѣ способности на дете отъ тая възраст — особено селското дете, което говори съ 300—500 думи. Какъ можете съ такъвъ ограниченъ речникъ да обясните на деца въпроси отъ философията на християнската религия, като: Богъ е любовъ, Богослужение въ тѣсенъ смисълъ на думата, сжщностъ на Св. Литургия, покаяние и изповѣдь, значение и сжщностъ на постъ и молитва и пр.? А предвидено е още да се учатъ почти всички притчи, разпространение на християнството, мжченици и светии (общи и мѣстни) и пр. При това за всичкиа този материалъ заедно съ материала по нравоучение е предвиденъ само единъ часъ седмично. Сжщиятъ този материалъ въ малко по-разширенъ кржгъ се минава въ прогимназията. Крайно погрѣшенъ е възгледътъ, че децата ще станатъ религиозни съ много учебенъ материалъ. Религията е чувствуване. Религиознитѣ настроения не се създаватъ по пжтя на логични разсжждения. Паметното заучване правилата на християнската религия за живота не дава резултати. Подражанието, примѣрътъ, нравственото въздействие — ето разковничето! Вънъ отъ всичко това, трѣбва да се има предвидъ, че детето отъ първоначалната училищна възраст оперира само съ конкретни представи и понятия. Абстрактната мисълъ и разсжждения сж чужди за неговия умъ.

Новата програма предвижда и нѣщо съвсемъ ново — по 4 часа седмично чужди езици за деца отъ III и IV отдѣления — френски, нѣмски, английски, италиански. Каква нужда има селското дете отъ чуждъ езикъ, когато не успѣваме да го оgramотимъ въ родния му езикъ? Чуждиятъ езикъ само ще обремени слабата още паметъ на детето и ще попрѣчи на обучението по родния му езикъ. Чуждитѣ училища сж живъ примѣръ въ това отношение.

Ние разбираме интимната мисълъ на програмосъставителя: да се отнеме единствениятъ и най-важенъ козъ на чуждитѣ училища, които сж поникнали като гжби въ нашата страна и на всѣкжде импонираатъ съ това, че даватъ чуждъ езикъ на българското дете. Даватъ го, но за смѣтка на неговото народностно чувствувание. Ние мислимъ, че не е тоя начинътъ за

борба със чуждата училищна пропаганда. Селското дете нито е засегнато от тая пропаганда, нито ще има полза и нужда утре, когато надуете свирка изъ гората, отъ стотина италиански думи, да кажемъ, паметно заучени за смѣтка на родния му езикъ.

Претрупана е програмата и по смѣтане. Мѣренето е разгледано като отдѣлно действие отъ дѣленето. Мѣренето е дѣлене: всички случаи отъ мѣренето се разрешаватъ чрезъ дѣлене. А то е предвидено въ II, III и IV отдѣления! Предвидени сж за умствено смѣтане такива сложни задачи: число, съставено отъ хиляди, стотици и десетици да умножимъ умствено съ единици (7840×8). Число, съставено отъ стотици и десетици, да се дѣли умствено на единици, за да се получатъ единици. Такъвъ абсурденъ случай нѣма и не може да има. Такова умствено смѣтане е предвидено и при събиране и изваждане. Може ли възрастень да смѣта умствено такива числа? И защо е нужно това? Каква практическа стойностъ има то и защо учимъ писмено смѣтане, щомъ ще измѣчваме децата да смѣтатъ умствено съ такива голѣми числа?

Къмъ практическата геометрия е прибавенъ материалъ, който не е по силитъ на децата отъ основн. училища. Предвидено е да се учи за лицето на тригълникъ, ромбъ, ромбоидъ, кръгъ, измѣрване дължината на окръжността, измѣрване кубатура и пр., а всички тия работи се учатъ въ гимназията.

Материалътъ по формознание е осакатенъ и разбърканъ, като му е прибавенъ материалъ отъ практическата геометрия. Откъснати сж механически б урока отъ практическата геометрия (линии, видове линии, чертане, посока, сравнение, измѣрване и прокарване на прави линии; успоредни и неуспоредни линии) и сж прибавени безъ никаква връзка къмъ формознанието. За такова размѣстване на материала ние не виждаме нито научно, нито педагогическо основание. Обучението по формознание си има точно опредѣлена практическа задача — да даде основни понятия за формитъ, безъ да навлиза въ научнитъ граници на геометрията.

2. Въ разпредѣлението на учебния материалъ липсва съразмѣрность: при едни учебни предмети материалътъ е посоченъ много сбито, а при други — много разхвърлено и разтеглено.

3. При отдѣлнитъ учебни предмети материалътъ е безцелно разбърканъ и пререденъ, та е загубена логическата връзка. Не проличаватъ нито дидактически, нито педагогически съображения въ това пререждане. Особено е пострадалъ учебниятъ материалъ по естествознание за III и IV отдѣления, който имаше идеална наредба въ старата програма. Предвидено е да се учи въ III и IV отдѣления едно и сѣщо нѣщо за почва и видове почви. Обработване на почвата и

земед. орждия се взематъ въ III отдѣление, когато децата въ IV отдѣление сж вече по-заякнали и съ по-разширени познания и общо развитие.

Изпусната е най-важната работа въ земедѣлието — то-ренето, ако е въпросъ да се дадатъ по-подробни практически познания на децата. Изоставенъ е отъ минералитѣ грани-тътъ, а сжщо и най-употрѣбимиятъ — солта, а е предвидено да се учи за кремъкъ. И въ III и въ IV отдѣл. е предвидено: въздухъ, чистъ и нечистъ въздухъ, значението му за човѣка и животнитѣ. Говори се за топлина, свѣтлина и пр., преди да се дадатъ познания за физич. явления. По-напредъ се учи за желѣзото (добиване), а после за каменни въглища. Следъ каменни въглища пѣкъ, безъ всѣкаква логична връзка, след-ва: „Зимно облѣкло на природата“ и т. н. Изглежда, че авто-ритѣ на програмата по естествознание не сж хора отъ прак-тиката на първоначалното училище. Старата програма даваше по-цѣлостна и закржглена представа на детето за живота въ природата и неговото проявление презъ течение на четиритѣ годишни времена.

4. Много стопански елементъ има наблъсканъ въ програмата. Трѣбва добре да се разбере, че курсътъ на основн. училище е строго общообразователенъ, а не профе-сионаленъ. То преследва формални цели: общо и всестран-но развитие на детето чрезъ елементарна общооб-разователна култура. Другъ е въпросътъ, ако стане дума за практическия характеръ на обучението. То се знае, че всѣ-ко обучение трѣбва да бжде онагледено и свързано съ прак-тическия животъ, безъ да пострада неговиятъ образователенъ характеръ.

5. Много чуждъ елементъ е наблъсканъ по исто-рия за прогимназията. Учебниятъ материалъ по българска история е преплетенъ и удавенъ въ излишни за заучаване исторически събития отъ всеобща история (стара и нова) Въ края на краищата детето не може да добие цѣлостна пред-става за живота и историческото развитие на българския на-родъ. Въ старата програма материалътъ по история бѣ по-добре подреденъ: въ III класъ се минаваше изцѣло единъ кратъкъ курсъ по българска история.

6. По български езикъ материалътъ по говоръ, че-тене и правописъ е просто нахвърлянъ на мѣста безъ връзка и последователностъ и не представя пълненъ и точенъ планъ — отъ кжде да се почне и кжде да свърши, който да води къмъ ясна и точно опредѣлена цель: създа-ване на езиковъ усѣтъ и езикова култура у детето. За всички отдѣления е употрѣбена общата фраза: **рецитиране и декламиране** — отъ което личи, че не се прави разлика между тия две понятия и не се разбира, кога и въ каквъ

смисълъ трѣбва да бждатъ използувани за нуждитъ на говора и устния изразъ.

7. Къмъ материала по отечествознание е казано: „запознаване съ Царство България по ландшафти, като се излиза отъ ландшафта, въ който се намира селището“. Това значи, че трѣбва да се напишатъ толкова учебници по отечествена география, на колкото ландшафти може да се раздѣли страната.

8. Грѣшка е, споредъ насъ, дето нѣма да има учебникъ за III отдѣл. по естествознание, защото учебникътъ е единствената разбираема и достъпна за прочитъ книга въ село; второ, ще настане анархия въ обучението: всѣки учителъ ще опредѣля границитъ на отдѣлнитъ уроци и обясненията имъ, както той лично намира за добре. А това своеволие, знае се, до кжде може да отиде.

9. Материалътъ за всѣки предметъ се придружава съ по 2—3 страници разсждения, какъ да се води обучението по предмета. Задачата на една училищна програма е да опредѣли границитъ на онова, което трѣбва да се учи, а не да опредѣля и методи, по които да се учи. Новата програма е навлѣзла въ чужда областъ — дидактиката и методиката, които иматъ специалната задача да сочатъ начинитъ и методическитъ пѣтища на обучението. Старата програма въ това отношение превъзхожда: тя се придружаваше отъ единъ отдѣленъ коментаръ, който имаше за задача и добре обясняваше въ подробности само наредбата на материала за всѣки учебенъ предметъ.

Изобщо, новата програма за основ. училища е пълна съ недостатъци. Смѣтаме, че е нужно връщане къмъ старата програма, която съ малко поправки ще си остане още за дълги години като смисленъ и добре подреденъ учебенъ планъ за основн. училища.

Ив. Петковъ,

окол. учил. инспекторъ въ гр. Ломъ.

УРЕДБА НА СРѢДИЩНИТЪ УЧИЛИЩА. *)

II.

Не е достатъчно срѣдищнитъ училища да бждатъ уредени само въ административно и домакинско отношение, за да бждатъ напълно уредени основни училища. Ако искаме действително да отговарятъ на предназначението си — да бж-

*) Продължение отъ статията въ кн. 3. и 4. на „Педагогическа практика“, 1935—36 год.

датъ образцови училища, дето да се виждатъ и показватъ постиженията на педагогическата теория и практика, непременно е необходимо да положимъ сериозни грижи за подобрене и на учебно-възпитателната работа въ тѣхъ. Дори мисля, че тукъ, именно, — въ тая работа — трѣбва да се положатъ най-вече грижи, както отъ страна на управата на училището, тъй и отъ самитѣ учители.

Безъ предварително опознаване на тѣлесното и душевното развитие на ученицитѣ, не може да се подобри обучението и възпитанието въ срѣдищнитѣ училища. Всѣкидневната практика ни показва това. Една учителка ми разправяше, че наследила отъ друга учителка повтарящъ ученикъ. Тя се заинтересувала по-отблизу за причинитѣ на неговия неуспѣхъ. Отъ разпитъ се узнало, че той недочувалъ съ едното си ухо, на което се и дължалъ слабиятъ му успѣхъ. Друга учителка пъкъ ми разказваше, че неуспѣхътъ на единъ нейнъ ученикъ се дължалъ на кжсогледство, а билъ поставенъ да седи на последния чинъ.

Тия два примѣри, вървамъ, сж достатъчни да ни убедятъ, че, ако искаме да вървимъ по сигурни пѣтища, за да имаме успѣхъ въ обучението и възпитанието, необходимо е въ срѣдищнитѣ училища да се тури начало на изследвания на тѣлесното и душевно развитие на ученицитѣ. Вѣрно е, че това е нова и трудна работа: нѣма достатъчно педагогическа литература по нея, а и учителитѣ не сж подготвени за изследвания. Въпрѣки това, като начало, поне въ срѣдищнитѣ училища трѣбва да се почнатъ изследвания. За това всѣко срѣдищно училище трѣбва да си набави необходимата литература, да се натовари способенъ учителъ да реферира по въпроса, да се устрои курсъ при околийското срѣдищно училище, за антропометрични и психологични изследвания, да се изработи общъ анкетенъ листъ и пр.

Опознаването на тѣлесното и душевно развитие на ученицитѣ ще ни допринесе ценни указания: да отдѣлимъ дефективнитѣ деца отъ нормалнитѣ, да подредимъ ученицитѣ си въ паралелки, да знаемъ, кои ученици на каква и на колко работа сж способни и пр. Въ нѣкои училища дѣлятъ ученицитѣ възъ основа на тѣхния успѣхъ на паралелки съ силни ученици и на паралелки съ слаби ученици. Тукъ искамъ да предвардя отъ едно увлѣчение: такова дѣлене е прибързано и не бива да се практикува и препорѣчва, главно защото не почива на сигурни изследвания.

Важна предпоставка, за да се подобри обучението и възпитанието, е класната система, при която единъ учителъ има възможность да изкара цѣлъ курсъ съ ученицитѣ си, като преподава всички учебни предмети. Тая система е въведена за отдѣленията. При нея всѣки учителъ обучава ученицитѣ си отъ първо до четвърто отдѣление. Въ прогимназиитѣ,

обаче, и особено въ многолюднитъ, се практикува така наречената предметна система на разпредѣления учебнитъ предмети между учителитъ. При тая система учителитъ, както се казва, „съ единъ куршумъ биятъ нѣколко заяка“. Това разпредѣление има предъ очи интереситъ на учителя, а не на ученицитъ, не на обучението и възпитанието. Интереситъ на последнитъ налагатъ да се възприеме и практикува друга система на разпредѣление учебнитъ предмети — груповата. „Всичко това, казва проф. д-ръ П. Цоневъ, е достатъчно, мислимъ, да ни убеди, че класната система е дидактиченъ идеалъ и за сръднитъ училища и, ако тя не може да се осъществи сега, трѣбва да се приближаваме до този идеалъ поне съ групиране на сроднитъ учебни предмети въ ржцетъ на единъ учителъ и, ако не въ по-голѣмъ размѣръ, както въ прогимназиитъ, то поне по два или три предмета*). Явно е, че първо въ сръдшищнитъ училища трѣбва да дадемъ примѣръ за разпредѣления на учебнитъ предмети между прогимназиалнитъ учители по груповата система. Когато става дума за разпредѣление учебнитъ предмети по тая система, чуваль съмъ поплакъ: „Хубаво е, ама не може да се подреди добре седмичната програма!“ и др. подобни. Тоя поплакъ е неоснователенъ: удобствата, които ще се сръщнатъ при учебно-възпитателната работа, стократно ще наградятъ труда за изготвяне на седмичната програма. Като е дума за седмична програма, мѣстото му е да кажа, че за прогимназиитъ най-удобно е да се приложи цѣлодневна програма при три дни цѣлодневни и три дни полудневни занятия, катосе взематъ по четири часа предъ обѣдъ при цѣлодневнитъ и полудневни занятия и по два часа следъ обѣдъ при цѣлодневнитъ занятия. Такава програма ще държи сръдно мѣсто между цѣлодневната и полудневната. Отъ опитъ зная, че тя има много предимства, които не мога тукъ да изтъкна.

Нека се спремъ сега накратко върху организирането и подобренито на непосредствената работа при обучението въ сръдшищнитъ училища — въ първоначалното училище и прогимназията. Обучението въ отдѣления трѣбва да се води съ огледъ да се приложи идеята за цѣлостното обучение, доколкото това е възможно при сегашната програма. А известно е, че обучението може и трѣбва да се организира въ долнитъ отдѣления около единъ стожеръ — предметното учение, а въ горнитъ — около другъ стожеръ — родинознанието и естествознанието. Оттукъ ще се взематъ благодатни теми, като центрове на детскитъ интереси, както напримѣръ, препоръчва д-ръ Декроли. Въ страницитъ на нашитъ педагогически списания вече отъ нѣколко години насамъ се изнасятъ

*) „Теория и практика на образованието“, Проф. д-ръ П. Цоневъ стр. 325.

опити въ това отношение. Нека приканимъ първоначалнитѣ учители отъ срѣдищнитѣ училища да използватъ тия опити на наша почва, да обмислятъ и подобрятъ качествено обучението въ отдѣленията.

При обучението на прогимназията сжщо, макаръ въ по-ограничени размѣри, може да се приложи цѣлостното обучение. А тамъ, дето е възможно, да се даде широко приложение на корелативното обучение. Това въ прогимназията, обаче, е възможно само при такава система на разпредѣление на учебнитѣ предмети, която, както се каза, се доближава до класната. Само учителъ, който преподава всички предмети отъ групата си въ даденъ класъ, ще има възможностъ да свързва даденитѣ знания, да води обединително обучение.

Известно е, че учебния процесъ трѣбва да протече презъ три момента: а) наблюдение, б) вътрешна (мислова, чувствена и волева) преработка и в) изразъ.¹⁾ Когато застѣпимъ при обучението цѣлостното обучение или широко приложимъ принципа на корелацията, имаме възможностъ да осановемъ обучението си повече на новитѣ дидактични принципи. Така, за да извършимъ наблюдението, трѣбва да приложимъ принципа на нагледността, да се възползуваме отъ излетитѣ и екскурзиитѣ, да приложимъ родинознайния принципъ, да се експериментира, дето е възможно и пр. За да се извърши правилно учебния процесъ въ втория моментъ — преработката — споредъ случая суровиятъ материалъ трѣбва да се преработи, чрезъ анализа, синтеза, индукция, дедукция, чрезъ евристиченъ или изследователски методъ. Най-сетне, учебния процесъ трѣбва да се доведе до логическия си край, т. е. да се мине къмъ третия моментъ — израза (приложението).²⁾ „Недостатъченъ изразъ и приложение, казва проф. д-ръ П. Цоневъ, е най-голѣмиятъ неджгъ на нашата учебна практика чрезъ наблюдението и вътрешната преработка „главата нараства“, а ржцетѣ и краката остлабватъ и не могатъ да я носятъ. Днешното обучение се задоволява почти изключително съ словесния изразъ на понятия, сжждения, умозаклучения или още по-зле — съ словесенъ изразъ на възприетото въ сжщата форма“.³⁾ Тая констатация е много добро указание, какво трѣбва учебната практика да направи, за да свърже знанието съ моженето. Тукъ трѣбва да се даде широко мѣсто на трудовия принципъ.

Тѣй поставенъ въпросътъ за подобрене на обучението, учителитѣ въ срѣдищнитѣ у-ща трѣбва да си изработятъ годишни планове, които коренно ще се различаватъ отъ тия въ до-

1) Вижъ цитираното вече съчинение, стр. 174.

2) Вижъ интереснитѣ брошури: „Основитѣ на новата дидактика“ отъ А. Борлаковъ и „Психофизиологични основи на образователния процесъ и методъ“, отъ Евст. Милушевъ.

3) Цитираното съчинение, стр. 235.

сегашната практика. Заедно съ това ще възникнатъ редъ въпроси, относно уреждане на класни ученически библиотеки, сбирки и кабинети, изложби, екскурзии и т. н. — нѣща, които ще дадатъ по-другъ обликъ на учебната работа въ сръбдищнитъ училища.

За да се види отъ други учители и отъ контролната властъ, какво се постига въ учебната практика, необходимо е, учителитъ да водятъ дневници, въ които всѣкидневно да скициратъ поне типичнитъ си лекции. Защото който иска да води творческо обучение, не възможно е да не се въоръжи съ достатъчни предварителни познания по урока, както откъмъ фактическа, тъй и откъмъ методическа страна. Както скицирането ще уплоти по-добре учителя, какво да предвиди, кое да изпусне, да направи сравнение за успѣха и неуспѣха на лекцията си и пр.

Макаръ, че обучението и възпитанието сж тѣсно приплетени на практика и не е възможно да се каже, до кжде е едното, и откъде почва другото, все пакъ въ сръбдищнитъ училища за възпитанието ще е необходимо да се отдѣлятъ особени грижи. То трѣбва да има следнитъ разклонения: религиозно, нравствено, национално и естетическо.

За религиозното възпитание на ученицитъ трѣбва да се направи следното: учителтъ да преподава уроцитъ по въроучение като убеденъ християнинъ, въ дѣлата си да пострѣпва по християнски. Черковнитъ молитви да се пѣятъ; да се уреди ученическо християнско дружество и черковенъ хоръ. Ученицитъ да се водятъ редовно на черква, дето ще иматъ възможностъ да слушатъ, както богослужението, тъй и проповѣдитъ на свещеницитъ по поводъ различни празници.

За нравственото и обществено възпитание на ученицитъ може да се направи следното: 1) да се потърси преди всичко съдействието на семейството чрезъ родителско-учителскитъ дружби и срещи; 2) да се организиратъ ученическитъ дружества — Младежки червенъ кръстъ, въздържателни, туристически, които да поведатъ деенъ животъ, а не да фигуриратъ само на книга; 3) да се организира чрезъ тия дружества или по другъ начинъ помощно дѣло отъ самитъ ученици; 4) да се уредятъ безплатни ученически трапезарии, лѣтни ученически колонии, лѣтни игрища и пр.

За националното възпитание: 1) при обучението по история, география, български езикъ и др. учебни предмети да се изтъкватъ усилията на нацията ни къмъ възходъ, завоюванията и успѣхитъ на българскитъ царе, упоритостта и самопожертвувателната дейность на народнитъ ни будители, храбростта на българската войска, културнитъ прояви на народа ни въ миналото и настоящето и пр.; 2) при обучението по естествознание и отечествознание да се разкриватъ красотитъ на родната земя; да се разкрива плодородието ѝ, бла-

гоприятния климатът и пр.; 3) по пѣние да се дава преднина на националния ни химнъ, на художествената народна пѣсенъ и на бойни пѣсни на нашата войска; 4) тѣлесното възпитание да се води отъ учитель-специалистъ, като се уредятъ гимнастически салони и игрища, да се организира юнашка чета; да се положатъ грижи за украса на училището и учебнитѣ стаи, която да буди национално чувство и гордостъ у децата; националнитѣ празници да се празнуватъ съ подобаваща тържественостъ.

Най-сетне и за естетическото възпитание ще трѣбва да се проявятъ грижи. Все повече и повече си пробива път схващането, че чрезъ изкуството се действува много добре възпитателно върху детската душа. Чрезъ украсата на учебнитѣ стаи и училищата и чрезъ обучението по рисуване, ръчна работа, пѣние, български езикъ и др. ще можемъ да засилимъ естетическото възпитание въ срѣдищнитѣ училища.

Не смѣтамъ, че съ казаното до тукъ съмъ изчерпалъ всички въпроси, относно уредбата на срѣдищнитѣ училища. Уреждането на последнитѣ е, както се каза още въ началото, въ рѣцетѣ на законодателя—отъ една страна и отъ друга—въ ония на контролно-наставническитѣ органи и учителитѣ. Докато новото учебно законодателство си каже думата по окончателното уреждане на народната основно-образователна система, намъ предстои работа — упорита работа, на почвата на досегашнитѣ реформи за уреждане на срѣдищнитѣ училища. Само тъй ще подготвимъ последнитѣ да бждатъ по-годни за приложба на утрешната учебна реформа и да бждатъ още отъ сега огнища за даване солидно образование и възпитание на подрастващитѣ поколения въ народностенъ духъ.

Б. Върбановъ,
окол. учил. инспекторъ въ гр. Пещера.

ГОВОРНИ УПРАЖНЕНИЯ ВЪ ОСНОВНОТО УЧИЛИЩЕ.

Нашето училище не подготвя достатъчно добре своитѣ питомци въ говорно отношение. На всѣка стѣпка се срѣщатъ дипломирани интеллигенти, които сж поразително безпомощни въ говорната си сръчностъ. Това особено добре се подчертава въ разнитѣ събрания, конференции и др., кждето често пжти се третиратъ отъ специалисти много важни и жизнени въпроси, които иматъ нужда отъ по-дълбоко изясняване, обаче, мнозинството отъ слушателитѣ предпочитатъ да мълчатъ, отколкото да говорятъ, чувствувайки несигурността на собствения си говоръ. А тази говорна немощ носи анемия въ

всички области на културния, стопанския и политическия ни животъ, защото не всѣкога се изказватъ и разпространяватъ знанията и мненията на най-умнитѣ. Събранията и конференциитѣ се владѣятъ отъ тѣзи, които иматъ дарба и смѣлостъ да говорятъ: а тѣ, за съжаление, не всѣкога сж най-способнитѣ и добре осведомени по разглежданитѣ въпроси. Много положителни знания, полезни опити и отлични мнения оставатъ нечути и незабелязани, защото тѣхнитѣ притежатели нѣматъ способността да говорятъ предъ повече хора. Както се вижда, въпросътъ за говорнитѣ упражнения не е само личенъ и училищенъ, но широко общественъ. Добре разбранитѣ държавни интереси налагатъ училището да положи сврѣхъ усилия за възпитанието на детския говоръ, като подготви бждащия гражданинъ да изказва смѣло, сръчно, правилно, ясно и логично всички мисли, чувства и настроения, които го вълнуватъ въ дадено време. Така наличното фразьорство и опустошителното мълчание полека-лека ще бждатъ измѣстени, като се създадатъ хора, които знаятъ да се изказватъ отмѣрено, стегнато, увлѣкателно и логично.

Говорнитѣ упражнения иматъ широко мѣсто въ първо отдѣление. Говорътъ на първачето страда въ количествено и качествено отношение. Задача на училището е още въ първитѣ стѣпки методично и епринудено да изправи и обогати говора на своитѣ питомци. Работата въ тази насока трѣбва да почива на съвсемъ реална и конкретна основа. Нека детето се научи да се изказва съдържано и логично за всичко онова, което непосредствено вижда и преживява. Непосрѣдствеността на мотивитѣ за говорене пресушаватъ всѣка възможность за празднословие и превзетость. Ако, напр., детето се остави да наблюдава и следъ това да говори за продавачитѣ на пазара, за усилията и труда на желѣзаря, за изгрѣва на слънцето, звѣна на планинското ручейче и пр., въ говора му ще има непринуденостъ, последователность и логичность, защото въ такъвъ случай всѣка дума крие задъ себе си едно непосредствено възприятие и добре разбрано съдържание.

Нѣма нищо друго, което да подхранва тъй много превзетостта и празднословието, както нескопоснитѣ приказки и разкази, намѣрили въ последно време широко гостоприемство въ народното училище. Когато се правятъ първи стѣпки за целесъобразни упражнения въ говоръ, най-хубавото помагало е непосредственото наблюдение и личното преживяване.

Обучението въ правилень говоръ може да почне съ думата. Изказването на много думи, съ които идва детето въ училище, се нуждае отъ поправки въ фонетично и граматично отношение. Детето трѣбва да се научи да изказва всѣка дума ясно, граматично правилно, логично и звучно, като всѣко хъкане, мънкане, недоизказване и пр. се предупреждаватъ съ упоритость. Въ тази насока сж полезни хоро-

витѣ упражнения. При тѣхъ децата сж по-свободни, по-широко отварятъ гърдитѣ си и изказватъ думитѣ пълно и логично. Следва да се обърне особено внимание на думитѣ, които сж характерни за мѣстния диалектъ, като напр.: вуна, вукъ, ляпъ, уда и пр. Ако учителятъ успѣе да изправи изговарянето на 10 — 16 такива думи още презъ първата учебна година, той е допринесълъ твърде много въ съкровищницата на живия народенъ говоръ. На второ мѣсто при говорнитѣ упражнения въ първо отдѣление трѣбва да стои простото изречение. Чрезъ много показвания и упражнения ще се научатъ да изказватъ граматично и логично вѣрни изречения за всичко онова, което ги заобикаля. Особено много да се държи на логическото ударение въ изречението и модулацията на гласа при разказнитѣ, въпросителнитѣ, заповѣднитѣ и удивителнитѣ изречения. Има ли учителятъ на първо отдѣление токущо казанитѣ постижения, той е изпълнилъ правилно и добросъвестно своитѣ задължения къмъ родния езикъ и първачето. Разбира се, добре избраната и художествена народна приказка ще заема завидно мѣсто въ говорнитѣ упражнения въ първо отдѣление. Не трѣбва само да се злоупотребява много съ приказкитѣ. Както вече много пжти казахъ, повтарямъ и сега, че е по-полезно и съ по-голяма образователна стойностъ говоренето върху теми, които самата срѣда и околностъ ни предлагатъ.

Въ второ и по-горнитѣ отдѣления на първоначалното училище говорнитѣ упражнения ще се задълбочатъ и усложнятъ. Изискванията тукъ сж по-големи и засѣгатъ повече композицията на разказа. Последователно, безъ да се правятъ излишни и пресилени скокове, ученицитѣ следва да се уведатъ въ разбиране строежа на всѣко завършено съчинение, като се правятъ намеци за уводъ, изложение и заключение. Естествено и непринудено тѣ трѣбва да разбератъ, че въ центъра на всѣко съчинение има една основна мисълъ, която се изгражда отъ други мисли, поставени въ известенъ редъ. И щастливо постижение би било, ако учителятъ на III отдѣление може да доведе ученицитѣ до разбиране строежа на съчинението, логичното му устно построяване и изказване, като се държи твърде много на основната мисълъ, последователността на мислитѣ, граматическитѣ и логическитѣ ударения.

Въ по-горнитѣ отдѣления темитѣ за говорене трѣбва да бждатъ взети отъ живота, обучението и преживяванията на децата. Нека ученицитѣ се научатъ да се изказватъ логично и цѣлостно за всичко онова, което ги заобикаля, непосредствено възлнува и интересува. Упражненията въ говоръ, по силата на самата необходимостъ, обгръщатъ цѣлокупното обучение. При всѣки учебенъ предметъ учителятъ не бива да изпраща мисълта за обучение въ правиленъ и логиченъ говоръ. Наложително е да има взаимно проникване между

обучението по четене, писане и говорене. Всяка писмено разработена тема трябва да се предхожда от устно съчинение, защото по такъв начин се отваря широко вратата за пълно и разбрано писмено изложение. Сжщо е и при четенето. Когато четивото се обърне във живъ говоръ, то звънти мелодично, шепне на ума и затрогва сърдцето.

Въ прогимназиалнитъ класове темитъ за говорни упражнения могат да бждатъ по-литературни, отколкото въ първоначалното училище. Тукъ може да се прави литературенъ разборъ на съчинения на наши писатели, намѣрили мѣсто въ хрисоматиитъ. Разумното ръководство отъ страна на учителя ще начертае същественитъ линии, по които трябва да се движи устното съчинение за дадена литературна творба. Едно проникване въ смисъла и строежа на литературното съчинение трябва да намѣри изразъ въ детското устно съчинение. Разбира се, не бива да се прекалява съ излишна литературностъ при разработване на темитъ. Животътъ и непосредствениятъ опитъ следва да даватъ тонъ при устнитъ съчинения. Обикновеното, всѣкидневното и нуждитъ на детето сж прекрасенъ поводъ за хубави, смислени и съдържателни устни упражнения. Напр., едно седефено копче, поставено предъ погледа на ученицитъ, би представяло хубавъ поводъ за говорни упражнения. Само отражението и пречупването на слънчевигъ лъчи по повърхността на седефа е една много благодарна и интересна тема за полезни говорни упражнения. Киното, спортътъ, радиото и др. сжщо така даватъ изобилень материалъ за говорене. Искане се само учителятъ да разбира смисъла на говорнитъ упражнения, за да даде пътъ и кръвъ на идеята за отхранване на младежи, които могатъ сполучливо и правилно да боравятъ съ силата на езика.

Всичко това, което казахъ до тукъ може да бжде одѣлотоворено съ помощта на редица дидактико-методически похвати, които учителятъ не бива никога да пренебрегва. Най-елементарното условие за успѣшното водене на говорнитъ упражнения е свободата и непринудеността. Учителятъ трябва да създаде атмосфера на довѣрие и приятие въ отдѣлението или класа. А това ще постигне, като се отнася съ тактъ, умѣние и любовъ къмъ детската речъ. Всяко дете трябва да се остави свободно да се изкаже върху поставената тема. Не бива да се правятъ бележки при самото говорене. Иронизирането и подмѣтането сж най-сигурнитъ ключове за заключването устата на детето. Диалектичнитъ думи и изрази трябва да бждатъ посрѣщани на първо време най-благоклонно, като въ последствие бждатъ поправяни или замѣствани съ думи и изрази, свойствени на установения литературенъ езикъ. Разбира се, ще има много случаи, при които диалектниятъ говоръ ще внася въ литературната съкровищница думи, които, обаяватъ съ своята образностъ, звучностъ

и изразителност. Не бива никога да се забравя, че най-добрата кърмачка на литературния езикъ сж диалектниѣ говори. Тѣ криятъ много диаманти, които съ достоинство би красили прѣстена на книжовния езикъ.

Ученикътъ трѣбва да говори винаги изправенъ предъ своитѣ другари. Това изискване не е маловажно. То отговаря на нуждитѣ на живота, повече ангажира детето и подхранва чувствата на дългъ и отговорност. Логично е да се държи настойчиво за стойката на тѣлото при говоренето, насоката на погледа, умѣренитѣ жестове, мимики и пр., защото чрезъ тѣхъ се дава по-голямъ задълбоченостъ, изразителностъ и сила на речта.

Взаимната критика и допълвания иматъ широко мѣсто за приложение при говорнитѣ упражнения. Изказанитѣ съчинения и речи следва винаги да бждатъ подложени на разискване, като се изтъкватъ добритѣ и лошитѣ имѣ страни. Сдържаността и приятелскиятъ тонъ въ такива случаи сж най-голямъ опора на резултатната работа. Когато се налага, спороветѣ се разрешаватъ умѣстно и тактично отъ преподавателя, като винаги се щади честолюбието на заинтересованитѣ. Желателно е учителятъ да взема последенъ думата, като уформи гледищата и поощри и похвали тѣзи, които сж говорили.

Говорнитѣ упражнения не сж само работа на обучението по български езикъ. Тѣ ангажиратъ цѣлокупното обучение. Въ всѣки часъ, независимо отъ това какво се преподава, учителътъ трѣбва да държи съ фанатизъмъ за правилностъ и чистота въ езика. Чистиятъ литературенъ говоръ е задължение за всѣки учителъ.

Казаното до тукъ би било праздно усилие, ако въ основата му не легне разбирането, че самиятъ учителъ трѣбва да се радва на богатъ и правиленъ литературенъ говоръ. Ние, учителитѣ, не сме много добре въ това отношение. Мнозина отъ насъ сж некадърни да се изкажатъ свързано и издържано върху най-обикновени въпроси. Съ една речъ, налагатъ ни се по-голямѣ постижения въ областта на собствения ни езикъ, а това ще стане чрезъ трудъ и упорито самообразование. Изобщо, днешниятъ моментъ налага всѣки учителъ да има културната амбиция да доведе до съвършенство своя езикъ и този на ученицитѣ си, защото така най-добре ще служи на собственото си достоинство и интереситѣ на нацията.

Йорданъ Марковъ,
учителъ.

НАЦИОНАЛНО ВЪЗПИТАНИЕ ВЪ ПЪРВОН. УЧИЛИЩЕ.

Националното възпитание се гради на националното чувство. Последното не се подава на точно опредѣление, а се установява въ проявитѣ на живота и се долавя въ народностнитѣ особености. Неговото засилване ние ще търсимъ не въ училищната теория, а въ училищната практика.

Многото книги и статии, излѣзли по тоя въпросъ въ нашата педагогическа литература, минаха презъ съзнанието на четцитѣ бѣгло, безъ да оставятъ въ училищната ни практика нѣкаква трайна следа. Въ повечето случаи се изби въ формалностъ, която е грубата обвивка на националното чувство. Особенно тоя бързъ начинъ за национално възпитание се застъпи като състезание въ украса на учебнитѣ стаи по вкуса на учителя и инспектора.

Отъ многото теоритизиране върху новата държава и новото управление се дойде до надпреварване въ външни белези, безъ да се взематъ подъ внимание детската психика, етапитѣ на детското духовно развитие, състоянието на българското семейство, преведената детска литература и много други нѣща.

Националното възпитание иска да съгласувашъ физичнитѣ и психичнитѣ му основи, а тѣ сж: майката земя, сигурността на нейнитѣ обитатели, благополучието на членоветѣ и езикъ, наука, изкуство, литература и религия, детската, тъй да се каже, понятностъ за нация.

Да нагодишъ обучението така, значи да работишъ природосъобразно: да съгласувашъ учебния материалъ съ стадитѣ на детското духовно развитие. Тия две сили — учебния материалъ и детския духъ — винаги трѣбва да сж въ съзвучие, иначе тѣ ще си пречатъ.

Каква е действителността? — Нека не отбѣгваме истината, защото въ края на крайщата тя побеждава. Не може да се отрече, че презъ миналата учебна година се направи много за заздравяване и наваксване на нѣща, които следъ войнитѣ бѣха до престѣпностъ занемарени. Но сжщо така не може да се отрече факта, че усилията се насочиха не къмъ съдържанието на проблемата, а къмъ нейната форма. Забрави се, че трѣбва да се национализира духа, а не стената; че трѣбва да се работи за системно, планомерно и естествено национално възпитание, ксето да обхване цѣлия народъ и да покачи равнището на националното чувство.

Каква полза, че учебнитѣ стаи сж украсени по учителювия вкусъ, който детето не разбира? Каква полза, когато ук-

расата не съответствува на детските понятия за националност? Каква полза, че учителят е положил максимум усилия да даде пламенни родолюбци, когато на обяд бащата каже няколко пренебрежителни думи за държава и власт? А татковите думи сж евангелие за децата!

И още много други прѣчки, възникнали по закона за различието въ политическия ни и стопански животъ, ще трѣбва да се преодоляватъ, за да се дойде до изстинско национално възпитание.

Колкото и много да сж прѣчките, тѣ ще се преодоляватъ, когато нашата работа се гради върху българска действителност и когато всички бждатъ въодушевени отъ идеята за националенъ прогресъ и работятъ за него. Да се теоритизира значи да се не прави нищо.

Самата училищна практика ще покаже, какъ да нагласимъ работата си.

Отивамъ на гости въ II отдѣление. Преди 2 дни е миналъ учил. инспекторъ. Той иска, националното възпитание да се застъпи въ своя максимумъ. Неговите думи сж общи, както всички статии и книги по тоя въпросъ. Учителятъ е положилъ много усилия и е направилъ всичко възможно за такова възпитание. Стаята е украсена съ портрети и хубави надписи. Има и хубавъ националенъ олтаръ. Тамъ е окачена карта България, поробените крайща почернени. Изобщо, всичко наредено съ вкусъ и замисль.

Тоя частъ учителятъ иска да запознае учениците съ България, границите и поробените крайща — изобщо да знаятъ какво представя картата, която е предъ тяхъ. Каза имъ, че това е България. — Посочи границите, каза, че почерненото сж български земи подъ чужда власт. Всички участваха въ обучението, радаха се. Най-после учителятъ зададе въпроса: — „Кой ще ми каже, кое е България?“ Навѣрно той чакаше отговоръ: — „нашето отечество“, защото това се спомена няколко пѣти. Следъ малка пауза стана едно събудено дете и каза: „Знаемъ — нашето село!“

Учителятъ остана въ въздуха. Той цѣлъ частъ говори за България и почти нищо за селото. Съ математическа точност детето му каза: „За мене България е нашето село и, ако искашъ въ II-ро отдѣление да будишъ любовъ къмъ България, ще будишъ любовъ къмъ родното село“. Не зная, дали учителятъ разбра правдивите думи на детето; за менъ, обаче, тѣ бѣха Нютонова ябълка. Бѣхъ прочелъ почти всички книги и статии по нац. възпитание. Силни фрази, високъ и особенъ стилъ, нови изрази, но никжде не срещнахъ това, което каза ученикътъ отъ II отдѣление.

Детските разбирания не сж като нашите. Една малка анкета въ I, II и III отд. ми показа, какви сж тѣ за България.

за обичъ къмъ нашето отечество. Установи се, че любовта къмъ родината има стадии, които сж въ връзка съ детската възраст.

За I отд. България — това е майката, таткото, дѣдото родната къща. Много деца разправяха историйки за своитѣ дѣди или бащи, които ходили на война. Каква радостъ и гордостъ бѣ за тия деца, че дѣдото се билъ съ турцитѣ! Да се развие любовъ къмъ семейната история, къмъ татко-герой — ето ти национално възпитание за първо отдѣление. Пжтътъ почва отъ тукъ.

Въ II отд. въпросътъ се малко усложнява. Тука вече изпъква на пръвъ планъ родното село, съ неговитѣ жители и неговата околностъ. То е за децата България. Далечнитѣ села сж имъ нѣщо чуждо. Други околии сж нѣщо много отвлѣчено. Забелязва се дори враждебно настроение къмъ отдалеченитѣ краища. Децата интуитивно, инстинктивно обичатъ своето, близкото.

За II отд. националното възпитание се състои въ това: да изучишъ всестранно родното мѣсто и да развиешъ до максимумъ любовта къмъ него и околността му.

Въ III отд. децата горе-доле иматъ представа за България. У тѣхъ най-силно е развитъ стремежътъ да пжтуватъ далече, но не и кждето се говори чуждъ езикъ. Все пакъ и въ това отношение националното възпитание се състои до голѣма степенъ, въ засилване любовта къмъ родното село, неговата история, неговитѣ борби за политическата ни и църковна независимостъ.

Само екскурзиитѣ сж, които могатъ да засилятъ въ това отдѣл. обичъ къмъ по-далечни обекти. Ето защо най-любито и сигурно срдѣство за национално възпитание за трето отдѣление трѣбва да си останатъ екскурзиитѣ изъ родната земя. Тѣмъ системно организиранитѣ въ Италия детски екскурзии изъ разнитѣ краища на страната опознаха децата съ родната земя и насадиха здраво национално чувство и любовъ къмъ родното.

Въ IV отд. националното възпитание може да се прокара въ много по-широкъ размѣръ отъ дадения въ учебницитѣ.

Тая малка анкета ме доведе до нѣколко извода:

1) Националното възпитание има етапи, които сж въ връзка съ психологията на детската възраст. То трѣбва на всѣка цена да се съобрази съ стадийтъ на детската понятностъ за нация. Украсата на стаята и учебниятъ материалъ въ I отд. ще се отличаватъ отъ ония отъ второ отдѣление. Въ първо отд. усилията ще бждатъ насочени въ любовъ къмъ семейството: то е основа на нацията.

2) Любовта къмъ родината въ нашето училище ще се засили, когато се основе на законитѣ на образованието. Въ всички отд. ние виждаме, че се иска, децата да се запознаятъ

съ нови нѣща, иска се даване на знания за семейството, за родната кѣща, за селото, държавата и пр. Учене и училище сѣ неразривно свързани. Обучението е и ще си остане мѣрката на училището. Ето що казва по тоя въпросъ идеологътъ на нова Германия—Крикъ: „Училището постига своитѣ възпитателни задачи по пѣтя на обучението. И тамъ, кждето тоя пѣтъ е изоставенъ, училището губи връзката си съ живота: то престава да бжде училище“. Повикътъ да отслабимъ обучението, а да засилимъ възпитанието, взетъ за вѣренъ, показва, че имаме нужда отъ реформа въ учебния материалъ. Националното чувство ще се засили и чрезъ методическата разработка на правилно подбранъ и подреденъ учебенъ материалъ.

3) Сществуващата до сега учебна програма за първоначалното училище е чисто национална и правилно подредена.

4) Въпросътъ за бждещата учебна програма е въпросъ чисто дидактиченъ. Главно внимание трѣбва да се обърне на образователния материалъ въ прогимназията, гимназията и на младежъта вънъ отъ училище.

5) Децата, които носятъ най-голѣмъ запасъ отъ инстинктивни сили, ни казватъ: любовта къмъ родината въ своитѣ стадии — любовъ къмъ семейството и родната кѣща, любовъ къмъ родното село и околностъ и, най-последно, като идеалъ, любовта къмъ българското племе и кръвъ — ще остави за винаги крайнитѣ социални учения само теории, както сѣ останали до сега. Защото никога не ще се намѣри човѣкъ, който да не обича майка си и родната си кѣща.

ИЗЪ ПРАКТИКАТА ЗА ПРАКТИКАТА

Б. Върбановъ,

учил. инспекторъ въ гр. Пещера.

ЗИМА.

Тази сутринъ зимата е по-приветлива. Студениятъ вѣтъръ, който нощесъ упорито блъскаше навсѣкжде, е утихналъ. Ободрителна ведрина прави утрото свежо и предсказва хубавъ зименъ день. Закъснѣли снѣжинки леко прехвърчатъ и се застилатъ върху дебалата снѣжна покривка, тъй щедро застлана отъ баба Зима преди два дни.

Иска ми се да излѣза вѣнъ отъ селото и да ходя дълго време по хрускавия снѣгъ. Въ последния има нѣщо, което очарова очитѣ и подмамва душата къмъ размисълъ за мимолетността на много нѣща въ живота, на които хората тъй детски вѣрватъ и се радватъ, за да скърбятъ съ сжщата упоритостъ утре, когато ги загубятъ.

Звънътъ на училищната камбана продължително и еднообразно приканва ученици и учители къмъ трудъ, усилия и знания. Изъ заснѣженитѣ улици немирно пѣплятъ десетки деца, подгонени къмъ училищната сграда отъ ученолюбиви и грижливи майки и бащи. И менъ дългътъ ме понесе натагъкъ.

Първия частъ ще имамъ писане. Подмамва ме мисълта да задамъ съчинение за зимата. И това не е мжно постижимо. Ученицитѣ иматъ натрупани много преживявания. Стига да поставя темата, всѣки би започналъ усърдно възложената му работа. Малка подготовка и незначителенъ намекъ за плана на съчинението ще подскажатъ на всички ученици да напишатъ, напр., нѣщо подобно :

З и м а.

Студено. Силенъ вѣтъръ духа. Земята е покрита съ снѣгъ. Рѣката замръзна. Децата се радватъ на гладкитѣ пързалки. Пѣтельтъ не кукурига. Тежка е, обаче, зимата за сиромаситѣ!

И това нѣма да имъ струва особени усилия, защото тѣ сж писали много пжти подобни съчинения. Знаятъ ги дори наизустъ. Работата, обаче, е шаблонна. Въ нея нѣма сочностъ, а има опустошително еднообразие, което убива у децата индивидуалнитѣ знания, преживявания. Отъ детския стилъ и може не остава и най-малката следа. Тѣ сж покрити съ покривката на много пжти упражнявана форма и отекчително

мъртво съдържание. Прогонена е и най-дребната искрица на вдъхновение и творческа мисъл.

Тръбва да се потърси друг път, друг начин за постигане, който да дава простор на индивидуалното, на личното, обхванато със свежестта на чувствата, на непосредственото преживяване и на непринуденото можене. Обучение, което не разгъва детската душа, стои мъртво вън от дрехата на излишен дидактизъм и напомня за странното разбиране, че учителът има предназначение да дава предварително нагласени знания, а учениците — да слушат, да помнят и да изпълняват...

Съ такива мисли и настроения стигнах до входа на училищната сграда.

Учениците ме посрещнаха засмъхливи. Свежестта на утрото беше оказала своето благотворно въздействие върху духа на всички. Радостта и бодростта искреха вън от вторачените към мен очи. Взех цигулката и бавно засвирих познатата „Деца и дѣдо Мразъ“. Отдѣлението се раздѣли на две групи — деца и дѣдо Мразъ, които запѣха:

Деца: Я кажи ни, дѣдо Мразъ, що си рано подранилъ
И въ прозорците съсъ гласъ само тракашъ и гълчишъ?
А, кажи ни, дѣдо Мразъ, безъ умора що вървишъ,
И тревата въ тоя часъ ти защо си снѣгъ покрилъ?

Дѣдо Мразъ. Да я пазя отъ студа, пакъ на пролѣтъ да расте,
На тревата подъ снѣга да е топличко, дете.
Тракамъ и гълча навредъ и съсъ глъчка спомнямъ азъ,
Че на тоя Божи свѣтъ има бѣдни въ тоя часъ! *)

— Въ тази пѣсень е дадена зимна картина. Въ нея се говори за дѣдо Мразъ, който праща вѣтрове, чука неуморно по прозорците, разнася снѣгъ и покрива съ пухена покривка, де що види!

— Колко гладки пързалки е сковалъ!

— И снѣжни човѣци ни довежда!

Заредиха се много възклицания. Всѣко отъ тѣхъ шепнѣше за личните настроения, чувства и желания у всѣко дете. Това ми подсказа редица теми, на които децата биха могли да напишатъ съчинения. И азъ използвахъ това обстоятелство. Записахъ на черната дъска контрационната тема „Зима“, а подъ нея всички други, които децата непринудено пожелаха:

1. Първи снѣгъ.
2. Зимна картинка.
3. На пързалката.

*) Вж. „Рой звездици“ отъ Д. Христовъ.

4. Снѣженъ човѣкъ.
5. Селянинътъ зиме.
6. Зимна нощъ.
7. Какъ зимуватъ животнитѣ.
8. За дърва въ гората.
9. Какъ прекарватъ бѣднитѣ хора зимата.
10. Вrabчово тегло.

Вгледахъ се въ смѣлчанитѣ ученици и ми се стори, че всѣки единъ отъ тѣхъ вече живѣеше съ своя миръ, на фона на който се очертаваше опредѣлено съдържание, родено при непосредствено преживяване.

— Извадете си тетрадитѣ. Нека всѣки отъ васъ напише съчинение на нѣкоя отъ темитѣ, записани на черната дъска. Ако тѣ не се харесватъ на нѣкого, той може да пише на друга тема, но пакъ въ връзка съ зимата.

Настѣпиха минути на усилена работа. Всѣки искаше да даде изразъ на онова, което въ дадения моментъ най-силно затрогва и увлича душата му. Всички следи отъ обикновеното школско насилие бѣха изгонени. Ученицитѣ се отдадоха на себе си и изразяваха спонтанно и непринудено своитѣ преживѣлици въ връзка съ зимата.

* * *

— Първия часъ писахме съчинение за зимата. Искамъ да прочетемъ нѣкои отъ тѣхъ!

Заредиха се следнитѣ чисто детски творби:

1. Първи снѣгъ.

Погледнахъ презъ прозореца и що да видя — бѣли хубави снѣжинки, като леки пеперудки хвърчаха въ въздуха. Излѣзохъ вѣнъ на двора, за да имъ се нарадвамъ по-добре. Протегнахъ ръка и уловихъ нѣколко снѣжинки, но тѣ се бърже стопиха.

Хубавата гледка ме възхити и азъ извикахъ:

Първи снѣгъ, първи снѣгъ,
Най е милъ, най е драгъ!
Снѣжинкитѣ отъ небесата
Радостъ носятъ намъ, децата!

Отъ небесни висини
Къмъ поля и равнини
Падатъ, падатъ на дружинки
Бѣли хубави снѣжинки.

После се върнахъ въ клѣсти, кждето ме чакаше топла закуска. Закусихъ и отидохъ на училище. Тамъ децата си приказваха за първия снѣгъ. Влѣзохме въ часъ. Вѣнъ снѣгътъ продължаваше да вали и покрива земята съ дебела завивка.

Първиятъ снѣгъ ни носи радостъ!

2. Снѣженъ човѣкъ.

Навсѣкжде бѣше покрито съ снѣжна завивка. Излѣзохъ отъ насъ и видѣхъ, че на улицата нѣколко деца се биеха съ снѣжни топки. Азъ имъ казахъ:—Хайде да направимъ единъ снѣженъ човѣкъ! — Да направимъ, да направимъ, отвърнаха радостно всички.

Решено и сторено. Митю правѣше тѣлото, а Христо — главата. Ангелъ донесе вжглени и метла. Направихме на снѣжния човѣкъ очи. Една вехта тенекия послужи за калпакъ. Стана много хубавъ човѣкъ. Ние го заобиколихме и почнахме да викаме: „Ура! ура!“ Следъ като му се нарадвахме, решихме да го развалимъ. Удрыхме го съ снѣжени топки.

Най-после измръзнахме и се прибрахме по домоветъ си.

3. Зимна картинка.

Зима. Студено е. Роякъ снѣжинки летятъ къмъ калната земя. Тѣ кацатъ по дърветата, по храститѣ и ги украсяватъ. А балкантъ, който до скоро ни привличаше съ своята шарена покривка, сега, наметналъ бѣлъ кожухъ, стои самотенъ като гордъ великанъ. Изъ затрупанитѣ съ снѣжни прѣспи долове е пусто и страшно. Тамъ, може би, сноватъ гладни вълци. А снѣгътъ вали, вали . . .

4. На пързалката.

Непрекъснато вали снѣгъ и натрупва върху земята бѣлъ юрганъ. Децата се радватъ и гледатъ бѣлитѣ снѣжинки, които като пеперудки хвърчатъ въ въздуха и падатъ на земята.

Момчетата съ шейни въ ржце трѣгватъ да се пързаятъ. Качватъ се на шейнитѣ си и летятъ надолу. Едни се преобръщатъ, а други, радостни и засмѣни, викатъ колкото имъ ла съ държи: „Ура! ура - а - а!“

Нощта забулва всичко съ черното си було. Късно е, но децата продължаватъ да се пързаятъ.

5. Врабчово тегло.

Вънъ е студено. Бѣли снѣжинки падатъ весело отъ сивото схлупено небе. Дърветата сж покрити съ снѣгъ. Тукъ-тамъ изъ заснѣженитѣ клоне се мѣркатъ сиви врабчета. Цврѣкъ цврѣкъ! тжжно цврѣкатъ тѣ. Отиватъ ту въ обора, ту предъ кочината и гледатъ да си похапнатъ нѣщичко. Но лошитѣ деца ги дебнятъ и ловятъ.

Така съ голѣма мъжа врабчетата прекарватъ зимата. Много отъ тѣхъ измиратъ отъ студъ и гладъ.

6. На пързалката.

Пакъ излѣзохме на двора
И играхме до умора.
Направихме пързалки

За дечица малки.
 Съ шейнитѣ полетѣхме,
 Падахме и се смѣхме,
 Ний летѣхме всички,
 Като чудни птички !

Въ продължение на цѣлия часъ четохме направенитѣ съчинения. Децата ги четѣха съ видимо удоволствие. Собственитѣ съчинения, плодъ на лични преживѣвания, се четатъ по-лесно и изразително. Направихме потребнитѣ индивидуални поправки. Онова, което отдѣлнитѣ ученици не знаеха, цѣлиятъ класъ го знаеше и разрешаваше твърде правилно. Така поправката на всѣко съчинение увеличаше цѣлия класъ и въздействуваше върху езиковата култура на всички.

* * *

—Вие сте виждали въ читанкитѣ си и книжкитѣ за прочитѣ, че много отъ четивата сж илюстрирани съ хубави картинки. Искамъ всѣки отъ васъ да прочете съчинението си, което писа въ връзка съ зимата, и да нарисува съ цвѣтни моливи една отъ описанитѣ картинки.

А Милко, който е нашъ художникъ, ще напише съ печатни букви и ще нарисува върху този дебелъ листъ следното:

Зима,

съчинения на ученицитѣ отъ IV отд. въ с. Ябълково.

Картинка

„Първи снѣгъ“

29. I. 1935 година.

Давамъ още нѣколко упътвания. Предупреждавамъ, че картинкитѣ не бива да бждатъ много голѣми. Пожелавамъ тѣхната голѣмина да бжде 8/12 см.

До края на часа възложената работа бѣ извършена усърдно и сполучливо. Всѣки бѣ изразилъ графически най-важния моментъ отъ своето съчинение.

Всѣки отъ васъ ще напише въ кжци съ мастило на отдѣленъ листъ своето съчинение и ще залепи на подходящо мѣсто нарисуваната картинка. Разбира се, нѣма да забрави да

се подпише подъ съчинението, но ясно и четливо. Следъ обѣдъ ще донесете извършената работа.

Раздавамъ на всѣки ученикъ по две чисти четвъртинки, отъ обикновенъ чертанъ листъ.

* * *

Първиятъ часъ следъ обѣдъ бѣ пълень съ оживление. Ученицитѣ критикуваха най-разпалено и сериозно изпълнението на зададената имъ преди обѣдъ работа. Радостно и ободрително бѣше това, че всѣки бѣ вложилъ много старания, за да донесе красиво написано и сполучливо илюстрирано съчинение.

Избрахме дванадесетъ отъ най-хубавитѣ детски творби и ги подавързахме въ нарисуванитѣ отъ Милко външни корици. Получи се хубава и художествено украсена книжка „Зима“.

Нашата класна библиотека се увеличи още съ единъ номеръ

Ив. Русевъ,

прогимн. учителъ въ гр. Ямболъ.

БАЩА.

(Изъ практиката ми по четене въ I класъ).

1. часть.

— До моста на Тунджа има една будка, въ която единъ човѣкъ продава пощенски марки, гербови марки, тютюнъ и кибритъ. Познавате ли го?

— Той се казва Дим. М., куция.

— Знаете ли, какъ е останалъ безъ кракъ?

— Той ходилъ на война. Ранили го и после въ болницата му отрѣзали крака. Държавата му дава пенсия: той е инвалидъ.

— Какво значи инвалидъ?

— Човѣкъ, който е получилъ нѣкой недостатъкъ въ време на работа или на война.

— Нашиятъ училищень слуга бай Георги е сжщо инвалидъ отъ войната — той е съ едно око.

— Въ фабриката веднѣжъ една машина отрѣза ржката на нашия съседъ. И той е инвалидъ.

— Вѣрна е, деца, отъ войната останаха много хора съ недостатъци — съ едно око, съ една ржка, съ единъ кракъ и др.

— Дали добре прекарватъ войницитѣ презъ време на война?

— Лошо е, защото може да ги убиятъ.

— Нѣма кжде да спятъ.

— Храната имъ е войнишка чорба, но и нея всѣкога не могатъ да получатъ.

— Хлѣбътъ имъ е сухъ.

— Обърнете на стр. 20, прочете четивото „Баща“ и ще ми кажете, какво сте разбрали за живота на войниците . . .
Непознатитѣ думи ще намѣрите въ края на четивото . . .

— Колко части има четивото?

— Две.

— Прочетете първата часть !

— Какво е това рота ?

— Ротата е повече отъ сто войника съ 2-3 офицери и 1 фелдфебелъ. Моятъ баща е фелдфебелъ.

— Ами взводъ що значи ?

— Една рота има 3 взвода — значи 50-60 войника образуватъ взводъ.

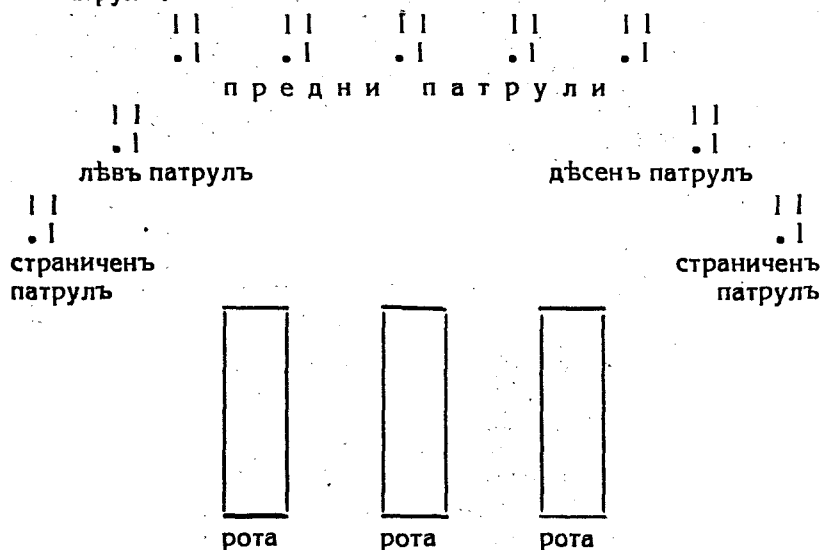
— Ами що е полкъ ?

— Дванадесетъ роти образуватъ полкъ.

— Що значи патрулъ ?

— ? !

— Азъ ще ви обясня. Когато ротитѣ се движатъ презъ време на война и нѣма наблизко неприятель, изпращатъ се групи отъ по 4 души, които вардятъ предъ ротата и встрани. Тия групи се наричатъ патрули. Ето какъ се движатъ ротитѣ съ патрули :

— Ха разкажете сега първата часть !

— „Шеста рота отъ единъ полкъ, следъ страшенъ бой, заела едно село и се настанила въ него . . .

— Какво е това ефрейторъ ?

— Най-малкият началник — има една малка нашивка на пагона си.

— Ами подпоручикъ ?

— Най-младият офицеръ има само една звезда на пагона и една червена рѣзка.

— Бай Коста билъ съ начумерено лице. Кой ще се начумери ?

— Така ! Ето какъ . . .

— Искамъ да направимъ скица на тази частъ на четивото, както правите скици по естествена история, география и др. Какво да напишемъ най-напредъ.

Б а щ а.

1. Шеста рота заема селото.

2. Войниците получаватъ хлѣбъ.

3. Бае Коста недоволенъ.

— Четете втората частъ ! . . Разкажете !

— Какво разбирате отъ първото изречение „Бае Коста бѣше почналъ да изпитва сладостъта на залъгалия стомахъ“ ?

— Следъ първитъ нѣколко залъка човѣкъ е приятно разположенъ вече, услажда му се яденето . . .

— Кажете, какъ да запишемъ тази частъ !

— 4. Бае Коста разпитва Ангела.

— Двамата ядатъ и се усмихватъ.

— Бае Коста пригрѣща Ангела и си мисли за своето дете.

— Какво иска писателятъ да ни каже ?

— Да ни опише тежкия животъ на войниците презъ време на война.

— Вѣрно е, че има и такава мисль въ това четиво, но тя е странична, не е главна.

— Прочетете заглавието и ще се сътите лесно.

— ? !

— Кжде е бае Коста ?

— На война.

— Опасно ли е тамъ за неговия животъ ?

— Да, защото въ всѣки мигъ може да го убиятъ.

— При все това бае Коста мисли за кого ?

— За децата си, за семейството си.

— Г-нъ у-лю, писателятъ иска да каже, че бащата, кждето и да се намира, мисли за своето семейство.

— Кой е авторътъ ?

— Ст. Руневски.

— Той е български писателъ. Руневски е участвувалъ, навѣрно, въ войната и е описалъ много добре въ тоя разказъ живота на войника. Този писателъ не е живъ — той умръ презъ 1918 год.

— За идния часъ ще помислите, кжде какъ ще четемъ

четивото, ще си го прочетете 2-3 пѣти и ще ми напишете само 5 изречения, които си харесате отъ цѣлото четиво.

2. часъ.

- Какво ви поржчахъ миналия часъ по четене ?
- Да прочетемъ четивото и да размислимъ, кжде какъ трѣбва да се чете.
- Хайде сега да видимъ, кжде какъ ще четемъ. Какви правила трѣбва да спазваме, за да бжде четенето хубаво ? Да ги повторимъ ! . . .
- Единъ да чете, а другитѣ да слушатъ и си отбелязватъ направенитѣ грѣшки въ думитѣ и въ гласа . . . Стига!
- Не прочете хубаво третото изречение. На дветѣ точки трѣбваше да си понижи гласа като на точка, а да се спре като на запетая.
- Прочети го правилно !
- „Напраздно се лутаха войницитѣ изъ запусѣлитѣ кѣщи: тѣ бѣха праздни като тѣхнитѣ торби“.
- Четете нататѣкъ !
- Какъ прочете думитѣ на бай Коста ?
- Съ ядъ — той е ядосанъ много.
- На коя дума трѣбва да повишимъ гласа ?
- Прочети ги !
- Какъ ще прочетемъ думитѣ на ефрейтора ?
- По-тихо. Той се оправдава.
- Четете нататѣкъ !
- Какъвъ е гласътъ на подпоручика ?
- Благъ. Той не се кара на бае Коста.
- А бай Коста какъ отговаря ?
- Кои думи на бай Коста сж най-ядовити ?
- „Азъ съмъ имъ казалъ, че за хлѣба нѣма да премѣлчавамъ. Не е право това . . .“
- Четете нататѣкъ !
- Не прочете добре думитѣ: „Е . . . този дяволъ пѣкъ откжде изникна? Ела тука, бе Митьо!“ Бай Коста е изненаданъ. Думата „Е“ изразява изненадата.
- А какъ трѣбва да се прочетатъ думитѣ на детето ?
- То е съ пресипналъ гласъ, затова неговитѣ думи ще прочетемъ съ пресипналъ гласъ.
- Кой ще прочете тия думи ? . . .
- Четете нататѣкъ . . .
-
- Не прочете добре думитѣ: „Я гледай, я гледай... Ами какво току все въ хлѣба ти е окоето? Гладенъ ли си?“ Първото изречение изразява очудване, а следъ това следватъ две въпросителни изречения.
- Кой ще прочете тия изречения добре ? . . .
- Другъ да ги прочете по-хубаво . . .

- Слушайте, какъ азъ ще ви ги прочета . . .
- Да ги прочете сега нѣкой . . . Така !
- Четете нататъкъ !
- Каква картина си представя бай Коста !
- Своята кѣща и своето семейство.
- Слушайте сега, какъ азъ ще ви прочета четивото.
- Опитайте се сега вие сами да си прочетете четивото полугласно. Нѣма да се сърдя, ако четете височко.
- Кой ще чете първата часть ?
- Другъ да чете втората часть !
- Четете отначало ! . .
- За идния часъ ще искамъ всѣки отъ васъ да знае да чете четивото много хуб. во.

Иванъ Ц. Карастойковъ,
учителъ въ с. Богородично,
Асеновградско.

БАБА МАРТА.

(Цѣлостно обучение въ I отдѣление).

Наближаваше м. мартъ. По детскитѣ лица бѣ изписана радостъта, съ която тѣ очакваха приказната баба Марта. Мнозина отъ тѣхъ си приготвиха дървенитѣ пиленца за мартуване, а други се упражняваха въ заучаване на пѣсничкитѣ въ връзка съ този обичай.

Срѣдъ това повдигнато настроение у децата, срѣдъ хубавитѣ приказки и мѣстни обичаи по това време въ село решихъ да започна непринуденъ разговоръ съ моитѣ първаци за баба Марта.

Имахме предметно учение. Започнахъ съ кратка беседа за фъртуната, която навѣвваше около прозорцитѣ на стаята ни ситенъ снѣженъ прахъ, за лошото време и бързата му промѣна, за студентитѣ минали месеци и наименованията имъ, а следъ това непосредствено се натъкнахме на разсърдената баба Марта. Децата побързаха да обяснятъ, че тя се е разлютила, защото Малъкъ Сѣчко ѝ изпилъ виното. Едно отъ тѣхъ пожела да разкаже тази позната народна приказка. Побуднитѣ ученици охарактеризираха нейнитѣ синове, като захвалѣха милия и хубавъ Априлъ и укориха немирния и лошъ Малъкъ Сѣчко. Нетърпеливи деца разказаха за веселитѣ обичаи презъ м. мартъ: какъ си правѣли дървени пиленца, кои пѣсни пѣли въ време на мартуването, какви подарѣци събирали и др. Изпѣха нѣколко мартенски пѣснички, като се спрѣхме на хубавитѣ пожелания въ тѣхъ.

— Мама ще ми оплете мартеничка, г-нъ учителю, — обади се радостно една ученичка. Сжщата разправи, че шарената мартеничка ще си окачи на ржката и, когато забележи пър-

ва прелетна птица, ще я постави подъ камъка, за да си познае късмета. Други деца се похвалиха, че ще окичатъ съ хубави мартенички агънцата си, за да станатъ по-здрави и по-красиви.

Този разговоръ съ децата развълнува душитѣ имъ, даде просторъ на тѣхнитѣ преживявания и, като ги накара да бждатъ дейни, прикова вниманието имъ. Създадениятъ интересъ у тѣхъ ме накара да напоя тази имъ неутолима жажда за преживявания съ още една приказчица:

Три другарчета.

Три бедни другарчета — Пенчо, Лалчо и Любчо — били ученици въ I отдѣление. Лалчо, най-бедниятъ измежду тѣхъ, пѣлъ най-хубаво. Пснеже нѣмали, съ какво да се нахранятъ и да си купятъ ученически нѣща, сдумали се да мартуватъ. Поискали разрешение отъ учителя си и тръгнали. Лалчо пѣлъ, Пенчо събиралъ подаръцитѣ, а Любчо въртѣлъ дървеното пиленце. По цѣло село хората се трупали да чуятъ сладкия пѣснопоецъ, като пълнели кошницата съ подаръци. Голѣмо куче въ единъ овчарски дворъ захапало Лалчо за крака. Добри селяни го занесли въ кѣщи. Пенчо и Любчо избѣгали и подѣлили събранитѣ подаръци, безъ да оставятъ на Лалча. Подъ грижитѣ на обичнитѣ си другари Лалчо оздравѣлъ. До като порастналъ, той не се раздѣлилъ съ книгата. Заради голѣмитѣ му дарби държавата го изучила за докторъ.

Д-ръ Лалчо преглеждалъ заболѣлия Пенча, нѣкогашния му другаръ, а Любчо упжилъ въ добрия пѣтъ.

Децата живо следѣха развитието на действието въ приказката и, когато я свършихъ, побързаха да искажатъ задоволството си, а следъ това да я разкажатъ. Напомнихъ имъ да повторятъ приказката предъ домашнитѣ си, като за следващия день донесатъ подаръци и дървени пиленца, за да я научатъ по-добре.

На сутринта ученицитѣ изпълниха поржкитѣ ми и съ нетърпение чакаха започването на занятията. При тѣзи условия продължихме работата си. Опредѣлихме действующитѣ лица: Пенчо, Лалчо, Любчо, селянитѣ, учителятъ съ ученицитѣ, овчарското куче и следъ кратки разяснения и напѣтствия започнахме драматизирането на приказката. Драматизация на приказкитѣ и др. разкази не имъ бѣ чужда, та и сега изцѣло се бѣха отдали на това изкуство. Какво надпреварване, какво съревнование, какъвъ ентузиазъмъ!

Втория часъ имаме смѣтане. Възпроизведохме нѣколко моменти отъ горната приказка, а следъ това стѣкахме редъ задачи, въ които изваждахме по 3. Правихме смѣтки въ връзка съ мартуването, като задачкитѣ се онагледиха съ яйца, мартенички, плодове, пари и др. подаръци.

Въ часа по четене децата се упражниха да четатъ отъ дъската следното разказче :

Баба Марта.

Дойде баба Марта. Разсърди се. Разплака се. Разжсха си бѣла риза. Разпилѣ си бѣли коси. Мина ѝ. Отиде си.

Въ часа по писане преписаха горното разказче, следъ заличаване на нѣколко думи въ всѣко изречение. Този начинъ на преписване ги накара съзнателно да участвуватъ въ процеса на писането, като постепенно свикнатъ съ диктовкитѣ.

По ржчна работа ученицитѣ си издѣлаха дървени пиленца, а ученичкитѣ си оплетоха шарени мартенички.

Илюстриране на приказката „Три другарчета“ стана въ часа на рисуване.

Известни моменти отъ сжщата приказка използвахме за подражателни игри въ часа по гимнастика : какъ Любчо въртѣлъ мартенското пиленце, какъ Лалчо си хваналъ охапания кракъ, какъ го превързали и др.

Приказката бѣ подхвърлена на ново разглеждане и критикуване на постѣпкитѣ на действующитѣ лица въ часа по въручение. Направи се вдълбочаване, следъ което се изтъкнаха добродетелитѣ.

Добре разработения материалъ при цѣлостното обучение на ученицитѣ въ I отдѣление достатъчно ги настрѣи за очакващото мартуване.

Разпредѣлихъ ги на групи.

На 14. III. (1. III. ст. ст.) моитѣ първаци събуждаха селото за ранна пролѣтна работа, като въ пѣснитѣ си благославѣха честния и упоритъ трудъ на неуморимия селянинъ.

Ат. П. Чешмеджиевъ,
учил. инспекторъ.

ЛАСТОВИЧКИ.

(Цѣлостно обучение въ II отдѣление).

Наблюдения при излетъ.

Веселъ и доволенъ отивамъ къмъ училището. Дворѣтъ е вече почернѣлъ отъ деца, които весело чуруликатъ и играятъ. Училищната стая вече не ги привлича. Тѣ търсятъ топлото слънце и приятния ароматъ на зараждащата се пролѣтъ.

Изведнѣжъ нѣщо раздвижи децата. Съ радостни възклициания тѣ показваха къмъ близката изсѣхнала круша въ съседния на училището дворъ.

— Дошли си, дошли си вече !

— Ето ги, ето ги, на клончето ! Ето ги !

— Добре дошли, добре дошли, добре дошли ! . . .

— Учителю, ластовичкитѣ сж дошли дошли си !
Ето ги кацнали на клончето !

— Учителю, имаме си гостенчета. Ето ги !

— Да отидемъ да ги посрещнемъ Да отидемъ да видимъ, дошли ли сж и въ чифлика ?

— Добре, деца, съгласенъ съмъ. Да отидемъ да посрещнемъ ластовичкитѣ.

Наредени, весели и доволни тръгнахме къмъ близкия чифликъ на манастира. Тамъ често отивахме да правимъ нашитѣ наблюдения по предмет. учение и винаги ни посрещаше най-приятелски стария надзирателъ — калугерътъ дѣдо Софроний.

Работниците вече отиваха съ трактора на работа изъ хубавото стопанство на манастира, а дѣдо Софроний ги изпращаше съ добри пожелания. Като ни забеляза, бързо се отправи къмъ насъ и съ приветлива усмивка ни посрещна.

— Ето ги, ето ги моитѣ деца пакъ ми идатъ на гости !
Елате да видите — имамъ си и други гостенчета !

Въ широкия дворъ на манастира бѣше всичко въ движение. Работници пречистваха семето отъ хамбара съ вѣячки. Други стѣгаха плуговетѣ и колата. Малки теленца тичаха волно изъ двора и радостно подскачаха около майкитѣ си.

— Елате, деца. Я вижте тамъ подъ стрѣхата !

Нѣколко ластовички бѣха накацали при старитѣ си гнѣзда и си оправяха перошината, а други весело чуриликаха.

— Вчера си дойдоха. Тѣ сж моитѣ весели другари. Веселятъ ни и ни подсѣщатъ, че работа ни чака, защото тѣ сж много трудолюбиви и сж добри майки.

Дѣдо Софроний бѣше наредилъ да се закове подъ всѣко гнѣздо дъска, за да могатъ ластовичкитѣ по-свободно да кацатъ и почиватъ. За сжщата цель бѣше изопнатъ и дебелъ тель.

— Ние се познаваме отъ миналата година. Кжщичкитѣ имъ сж запазени и съ малка поправка ще имъ послужатъ и тази година. Вчера дойдоха и веднага започнаха да стѣгатъ жилището си.

— Ето я, тази носи сламчица.

Децата, замислени и съсрѣдоточени въ думитѣ на дѣдо Софроний, гледаха съ радостни погледи малкитѣ зидарчета, които бѣха изминали дълъгъ пѣтъ, за да дойдатъ пакъ при старитѣ си гнѣзда да отгледатъ нова челядь и да развеселятъ стария манастирски чифликъ.

Разгледахме добре ластовичкитѣ и гнѣздата имъ. Нѣколко деца се качиха по стълба и ги разгледаха извжтре. Направихме хубава разходка изъ околността на чифлика, като посетихме зеленчуковата градина на бай Тодоръ. Тамъ видѣхме, какъ вадятъ, измиватъ и навързваатъ на връзки рѣпички за пазаръ.

Предметно учение.

— Деца, ще продължимъ работата си за нашитѣ гостенчета. Кой бѣха тѣ?

— Ластовичкитѣ . . . ластовичкитѣ!

— Къде ходихме и какво видѣхме?

— Ходихме въ чифлика на манастира. Тамъ видѣхме три двойки ластовици. Разгледахме тѣхъ и гнѣздата имъ.

— Обиколихме и хубавата околност на манастира. Дърветата вече бѣха напжпили. Нивитѣ и ливадитѣ сж покрити съ зеленина. Орачитѣ сѣяха пшеница и ечмикъ. Ходихме и въ зеленчуковата градина на дѣда Тодора. Той навързваше червени рѣпички за пазаръ.

— Дѣдо Мразъ вече си отива. Иде хубавата пролѣтъ.

— Завчера говорихме за единъ предвестникъ на пролѣтъта. Кой бѣше той?

— Говорихме за щъркела, който сжщо ни дойде на гости отъ топлиѣ страни. Видѣхме го кацналъ на гнѣздото си.

— Нарекохме го предвестникъ на пролѣтъта. Той ни води хубавата пролѣтъ.

— Ами ластовичкитѣ?

— И тѣ сж предвестници на пролѣтъта. Щъркелитѣ и ластовичкитѣ сж първитѣ пролѣтни гости.

— Да, деца, тѣ сж нашитѣ скжпи и мили гости, които първи ни поздравиха съ пролѣтъта, Ами я кажете, защо сж отишли онѣзи ластовички въ манастирския чифликъ?

— Защото тамъ сж тѣхнитѣ кжщички. Въ тѣхъ сж отгледали миналата година своитѣ малки ластовичета и сега идатъ пакъ да отгледатъ други.

— Обичате ли ластовичкитѣ?

— Да, учителю, обичаме ги! Тѣ сж хубави, милички птички.

— Кажете нѣщо за облѣклото имъ?

— Отгоре цѣлитѣ сж черни, на корема сж бѣли и иматъ тънко кафяво-червено герданче. Има други безъ герданчета.

— Каква е опашката имъ и какъ летятъ?

— Опашката имъ е дълга и прилича на отворена ножица. Летятъ бързо — ниско и високо изъ въздуха.

— Къде си бѣха направили кжщичкитѣ ластовичкитѣ?

— Направили ги подъ стрѣхата. Тамъ, дето не могатъ да ги стигнатъ котки и лоши деца.

— Така, деца, тѣ си построяватъ гнѣздата на безопасни мѣста, за да не пострадатъ рожбитѣ имъ.

— Каква е работата на ластовицитѣ, щомъ се завърнатъ отъ топлиѣ страни?

— Тѣ търсятъ старитѣ си гнѣзда. Ако ги намѣрятъ не съборени, поправятъ ги. Ако сж съборени — построяватъ си нови.

— Еленка ще ни разкаже, какъ си правятъ гнѣздо ластовичкитѣ.

— Ластовичкитѣ сж добри майстори. Тѣ си правятъ кжщичкитѣ отъ калъ и плонка. Калъта намиратъ изъ калнитѣ улици или около чешмитѣ и кладенцитѣ. Носятъ я съ човкитѣ си. Размѣсватъ я съ лепкавата си плонка и я лепятъ на стената. Цѣлото гнѣздо е направено отъ малки топчета отъ калъ залепени едно съ друго.

— Ами какви сж инструментитѣ имъ?

— Инструментитѣ на ластовичката сж човката, гърдичкитѣ ѝ и крачката ѝ. Като постави калчицата на стената, съ гърдичкитѣ и краката си я набива, за да се залови по-добре. Така прави съ всѣко топче калъ.

— Азъ съмъ виждалъ да носятъ и сламчици.

— Азъ съмъ виждалъ да носятъ и дълги косми, съ които свързватъ още по-здро калнитѣ топчета.

— Когато поставятъ и лепятъ малкитѣ топчета отъ калъ, крепятъ се съ крачката си и съ опашката.

— Да каже нѣкой отъ групата, която наблюдаваше гнѣздото, какво е видѣлъ.

— Гнѣздото на ластовичкитѣ е много здраво. То става твърдо като камъкъ. Вжтре е постлано съ перца и вълна.

— Може ли нѣкой да ни каже, за колко време си правятъ гнѣздото?

— Тѣ работятъ много бързо. По цѣль день, отъ сутринъ до вечеръ, ластовичкитѣ носятъ калчица, сламчици, перца и си строятъ кжщичката. За три-четири дни гнѣздото имъ е готово.

— Така, деца, ластовичкитѣ много бързо работятъ. Тѣ сж много трудолюбиви птички. Бързатъ, защото ги чакатъ още много трудъ и грижи.

— Трѣбва да носятъ яйца, да ги мжтатъ и да отглеждатъ малки ластовичета.

— Кажете нѣщо повече за това.

— Ластовичкитѣ мжтатъ по два пжти въ годината. Снасятъ отъ 3—5 яйца и, щомъ се излюпятъ малкитѣ, започватъ да ги хранятъ. Хвърчатъ изъ въздуха и ловятъ мушички и комари, и ги носятъ съ човката си на малкитѣ. Даватъ имъ ги въ устата. Щомъ ги видятъ, малкитѣ зяпатъ.

— Иванчо, на вашата група задачата бѣше — неприатели на ластовичкитѣ. Кажете ни нѣщо за тѣхъ.

— Неприатели на ластовичкитѣ сж коткитѣ и лоши деца, които имъ развалятъ гнѣздата. Тѣ се боятъ отъ тѣхъ и пазятъ малкитѣ си. Азъ съмъ виждалъ, когато къмъ гнѣздото приближи котка, ластовичкитѣ църкатъ уплашено и се събиратъ много ластовички. Нападатъ котката, кълватъ я, за да я принудятъ да си отиде.

— Ластовичкитѣ се страхуватъ и отъ ястребъ.

— Да, тѣзи сж неприятелитѣ на ластовичкитѣ. Тѣ мжчно се защищаватъ отъ тѣхъ, когато ги нападнатъ.

Направихме частично и общо схващане на говореното за ластовичкитѣ и извлѣкохме следнитѣ изводи:

— Отиде си вече дѣдо Мразъ. Дойде баба Марта. Хубавото слънчице стопли студената земя. Отъ топлиѣ страни пристигнаха и ластовичкитѣ. Тѣ сж весели и хубави птички. Намѣриха старитѣ си гнѣзда и започнаха да ги поправятъ. Тѣ сж добри майстори. Знаятъ да правятъ хубави гнѣзда. Гнѣздата си правятъ отъ калъ, сламчици и плюнка. Инструментитѣ имъ сж човката, гърдичкитѣ и крачката. Ластовичкитѣ обичатъ много малкитѣ си. Хранятъ ги съ мушички и комари. Тѣ сж предвестници на пролѣтѣта.

Деца разказватъ по части и цѣлостно. Застѣпва се и хорово говорене.

— Знаете ли нѣкоя приказка за ластовичкитѣ ?

— Азъ ще ви кажа едно стихотворение :

Зимни хали вече спрѣха,	Три дни въ клонче слама носи,
Красна пролѣтъ разцѣвтѣ —	Пухъ и дребнички листца,
И подъ нашта мила стрѣха	Вито гнѣздо тя си стѣкна,
Ластовица прилетѣ.	Снесе вжтре яйчица.

Па подхвъркна задъ баира,
По полето и шумакъ,
За деца мушици сбира,
Доде настѣпи нощни мракъ.

— Сега ще ви кажа една гатанка : — Лекокрила, самавила, съсъ опашка като вила. Що е то ?

У дома си ще прочетете четивото „Ластовичкитѣ дошли“.

Четене

Четивото „Ластовичкитѣ дошли“ отъ Дора Габе.

(Читанка Елинъ Пелинъ, Ранъ Босилекъ и др.)

— Деца, поржчахъ ви да прочетете четивото „Ластовичкитѣ дошли“. Кой желае да ни каже, за какво се говори въ това четиво ?

— Кога е станало това ?

— Една сутринъ напролѣтъ. Слънцето вече грѣло въ леглата на деца, които спѣли. На отворениятъ прозорецъ били кацнали ластовички . . .

— Майката на децата влѣзла въ стаята и ги събудила да видятъ ластовичкитѣ, които били дошли отъ топлиѣ страни.

— Този часъ, деца, ще се научите да четете и разказвате по-хубаво четивото.

— Кой желае да чете ?

— Сега, деца, ще четете по части и ще разгледаме съдържанието. Ще си обяснимъ и непознатитѣ думи.

— Усвоили сте хубавичко съдържанието на четивото. Сега ще четемъ цѣлото четиво.

Цѣлиятъ часъ използвахме за усвояване техниката на четенето — правилна модулация и интонация и главно — четене на възклицателнитѣ изречения. Изтъкнаха се картинкитѣ въ четивото и се спрѣхме и на правилното свързано разказване.

Децата разгледаха портрета на Дора Габе. Запознахъ ги накратко съ биографията ѝ.

Писане

Разказче „Ластовичкитѣ дойдоха“.

При свободна беседа съ децата построихме и написахме на дъската разказчето :

Ластовичкитѣ дойдоха.

Дѣдо Мразъ си отиде. Дойде баба Марта и доведе пролѣтѣта. Дойдоха и ластовичкитѣ. Тѣ кацнаха при старитѣ си гнѣзда. Зачуруликаха весело. Поправиха си гнѣздото. Сне-соха яйца и излюпиха малки ластовичета. Колко бѣше хубаво!

Написахме си разказчето „Ластовичкитѣ дойдоха“. Сега искаме, деца, всички да го прочетете тихичко, да го разберете добре и разгледате, защото ще го напишете въ тетрадкитѣ си.

— Еленка да го прочете гласно. Хайде и Недѣлчо.

— Сега азъ ще показвамъ и ще го прочетемъ всички гласно.

Прочетохме първото изречение. Разгледахме го въ правописно и технично отношение. Подчертахме съ цвѣтенъ тебеширъ думитѣ дѣдо и Мразъ, за да се запомни по-добре правописа имъ. Следъ това направихме сжщото съ второто, третото и т. н. изречения. Целѣта бѣше да се усвои правописа на думитѣ съ гл. букви и съ ъ. Преписването стана отъ паметъ. Поправихме грѣшкитѣ при обща беседа.

Думитѣ съ ъ написаха въ специалнитѣ си тетрадки. У дома си ще съчинятъ по едно малко разказче, въ което ще използватъ тѣзи думи.

Смѣтане.

Умножение съ 6.

— Деца, близо при монастирския чифликъ влѣзохме въ зеленчуковата градина на дѣда Тодора. Какво видѣхме тамъ?

— Видѣхме двама работника, че изваждаха спанакъ и червени рѣпички, а дѣдо Тодоръ ги навързваше на вързопчета.

— Преди да навърже рѣпичкитѣ дѣдо Тодоръ, какво ги правѣше?

Измиваше ги и ги броеше.

— Какво ни каза той?

— Каза ни, че ластовичките и щъркелите довели пролътта и въ неговата градина, че рѣпичките били едни отъ първите пролѣтни зеленчуци.

— По колко червени рѣпички навързваше дѣдо Тодоръ въ всѣка връзка?

— Въ всѣка връзка навързваше по 6 рѣпички.

— Деца, искамъ да си съставимъ задачи съ рѣпички и да научимъ една нова таблица. Кой желае да ми състави една задача, като знаемъ, че въ всѣка връзка дѣдо Тодоръ навързва по 6 рѣпички.

— Дѣдо Тодоръ приготвилъ за продаване червени рѣпички. Той ги измивалъ и навързвалъ на връзки по 6 рѣпички. Рѣпичките му броилъ и давалъ неговиятъ работникъ Петъръ. Колко рѣпички ще му даде за 2 връзки?

— Повторете задачата. Какво искаме да знаемъ?

— За 2 връзки ще сж нуждни 6 и още 6 рѣпички.

— Значи на 2 мѣста по колко рѣпички ще му даде?

— На две мѣста по 6 рѣпички, а тѣ сж 12 рѣпички.

— Ето, деца, въ тази кошница азъ взехъ отъ дѣда Тодора рѣпички, за да ги навържемъ на връзки.

— Никола ще ги върже, а Петка ще му брои и подава.

— Пребройте ги. Вѣрно ли сме смѣтнали?

— Значи колко е $2 \times 6 = ?$

— Анка ще напише смѣтката на дъската

— Да видимъ сега за 5 връзки колко рѣпички ще му даде?

— За 5 връзки ще му даде $2 \times 6 = 12$ рѣпички; $12 + 6 = 18$; $18 + 6 = 24$; $24 + 6 = 30$ рѣпички; или $2 \times 6 = 12$; $12 + 12 = 24$; $24 + 6 = 30$.

По сжщия начинъ решихме и други задачи съ таблицата съ 6.

Направихме редица упражнения съ новата таблица. За дом. работа децата ще си намислятъ задачи отъ таблицата съ 6.

Рисуване.

Картинка на хвърчащи ластовички.

— Деца, вчера ми казахте, че желаете да си нарисувате ластовички, както пристигатъ отъ топлиѣ страни. Желаете ли всички?

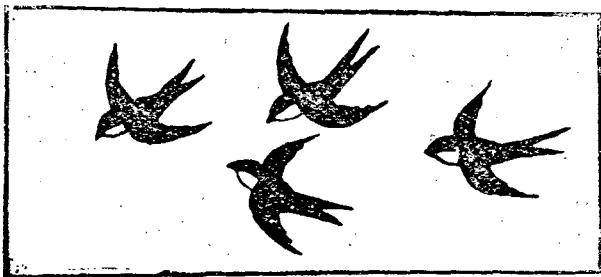
— Желаямъ, желаямъ!

— Азъ си рисувахъ у дома.

— Добре, деца, да си поговоримъ сега за картинката, която ще рисуваме.

Спираме се върху формата на тѣлото на хвърчаща ластовица. Обръща се внимание на положението на трупъ, опашката и крилата. Крилата при хвърчението взиматъ формата

на полумесецъ, а опашката е отворена като ножица. Трупчето има яйцеобразна форма, къмъ която се прибавя човката и се продължава раздвоената опашка.

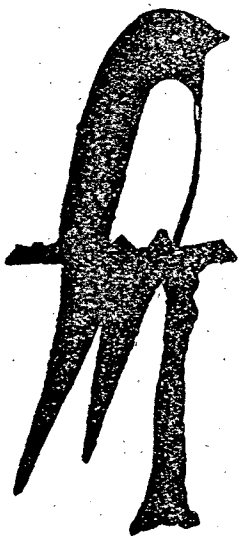

Ще си послужатъ съ четка и тушъ. Добре е да се боядише синьо поле. Ще се нарисуватъ по-напредъ контуритѣ съ мекъ моливъ много тънко. Боята ще поставятъ следъ единичната и обща поправка. Гумата да не се употребява.

Урокътъ завършва съ изложба на детскитѣ рисунки.

Ръчна работа.

Изрѣзване на ластовичка на клонче.

Ще си послужимъ съ пренарисувана ластовичка или ще работимъ отъ паметъ.

Разглеждане и схващане общата форма на тѣлото на ластовичката, която ще се изрѣже отъ черна хартия съ ножица. Добре е изрѣзването да стане направо — безъ контура. Ако това е трудно за децата, ще си нарисуватъ контурата и по нея ще изрѣжатъ формата. Бѣла хартия нѣма да се употребява. Ще се изрѣже черната хартия, като се очертаятъ съ тънка черна ивица коремчето и гърдичкитѣ. Клончето ще се изрѣже заедно съ ластовичката. Изрѣзката ще се залепи въ тетрадка съ бѣли листа съ шесте.

Пѣние.

Пѣсничка „Ластовичка“.

— Децата, цѣлата седмица си говорихме за нашитѣ гости — ластовичитѣ. Днесъ ще се научимъ да пѣемъ една хубава пѣсничка. Желаете ли?

— Да, учителю, желаемъ, желаемъ!

— Азъ съмъ написалъ думичкитѣ на тази пѣсничка на дѣската. Прочетете ги тихичко всички!

Прочита се и гласно текста нѣколко пѣти отъ отдѣлни деца и хорово отъ всички.

Обяснява се съдържанието на двата куплета и следъ създаденото настроение изпѣвамъ два пѣти мелодията на пѣсничката.

Ластовичка.

Скоро.

Намъ е драго да те видимъ,
Все въ старото гнѣздо,
Тебе ние пакъ ще чуемъ,
Що ни носишъ ти добро.

Следъ туй я изсвирихъ на цигулка, пѣхъ и свирихъ едновременно. Децата пѣяха тихичко съ мене и после гласно — единично, групово и общо. Скоро усвоиха мелодията. Вториятъ гласъ ще научатъ идния часъ по пѣние. Мелодията ще се графира, за да се посочи на децата последователния вървежъ на низкитѣ и високи тонове въ нея. Ако децата сж упражнявани съ „стълбицата“, ще се илюстрира съ нея.

Текста и мелодията ще се заучатъ едновременно.

Пѣсничката ще се използува и при тѣлесното възпитание при подходящи упражнения.

Молитва предъ учение.

Умѣрено.

Кир. Ключуковъ

mf Во и-мя От-ца и Си-на и све-та-го

Ду-ха а - минъ. Во и све-та-го

Ду-ха а - минъ. p Пре-бла-гий Гос-по-

ди из-пра-ти ни Твой-та бла-го-дать и

у - кре-пи - ду-шев ни - тѣ ни си-

ли. Та кат' вни-ма-ва - ме в'пре-по-

mf да-ва но-то намъ у-че-ни - е да по-

растнемъ ний го лѣ- ми . . . *p* За да про-
славимъ Тебъ и о- те - че-ство-
то. то Во име и т. н. (3 п.)

Забел. Заедно съ пѣненето на „Во име Отца“ става и кръстенето.

Врабчо.

Валсѣ.

Беню Тотевъ.

Зим- ни ха-ли за-нѣ- мѣ- ха, страшни-
но-щи на-кж- сѣ- ха . . . Всѣ-ка кж-ща
е па- латъ — кой отъ менъ е по-бо- гатъ.
Всѣ-ка Дживъ, дживъ, дживъ, чуйте всички

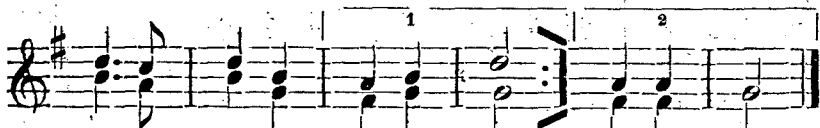
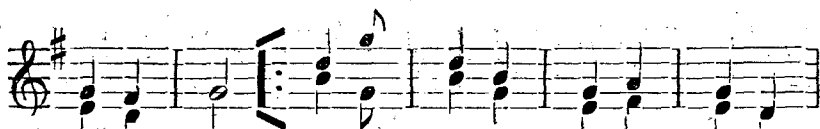
2. Малъкъ Сѣчко вѣнъ лудува —
 Кой го гледа, кой го чува ?
 — Ако днесъ катъ звѣръ бѣсней,
 Утре слънце ще изгрѣй
 Дживъ, дживъ, дживъ и пр.

Безименко.

Пролѣтъ иде !

Маршъ.

Н. Д. Русиновъ.

2. Иде тя съ войска въздушна, 3. Колко шумъ и веселъ крѣськъ
 Ароматни вѣтрове Свѣтла радостъ вредъ цари.
 И съ усмивка благодушна Колко хубостъ, колко блѣськъ,
 Вредъ разнася цвѣтове. Бѣгай, Зимо, въ дѣнь гори !

Ст. Дриновъ.

Рецензии и книгописъ.

Д-ръ Ст. Чакжровъ — Новобългарско образование. Приносъ за рационализиране на образователната ни система — София, 1935 год. Стр. 34.

Една малка книжка — пълна съ голѣми, но малки по съдържание мисли и изрази. „Културата на 19. вѣкъ изгорѣ въ пожаращето на голѣмата общоевропейска война“. Така почва уводътъ и после следватъ: „Войната наруши *статиката* (к. н.) на живота, който се формираше следъ премахването на феодализма подъ напора на икономическитѣ и социал-политическитѣ идеи на енциклопедиститѣ и голѣмата френската“, а малко по-надолу: „*Конструктивнитѣ* (к. н.) идеи, на които се изграждаше културата на 19. вѣкъ трѣбваше да минатъ презъ огънь и мечъ, както и презъ стихията на голѣмата война и да издържатъ напора на една нова идеология, зародила се въ пламъцитѣ, изпитанията и опустошенията на войната“. „Изследванията сжщината и *генеалогията* (?) на понятията „нация“, „държава“, „общество“, „народъ“, „раса“ и др. установи, че това сж сложни човѣшки формации, които съдържатъ въ себе си множество психични, етични, етнографски, расови, биологични и т. н. елементи и организационни форми, и съвсемъ не сж прости механични или атомични образувания, както учеха енциклопедиститѣ“. (Стр.13). Вѣрно! Щомъ тия понятия сж сложни, тѣ не сж прости.

Къмъ тия голѣми, но безъ съдържание изрази, съ които изобилствува тая книжка, трѣбва да споменемъ многото чужди думи, употребени въ много изречения ведно съ тѣхнитѣ синоними. Ето само нѣколко отъ тѣхъ: *амплитудата* на реформитѣ се движи . . . Стр. 1: „На всѣкжде живота(тъ) се реформира по начинъ, непознатъ въ историята съ стоята динамика. Стр. 2: „Българското училище, което трѣбва да се заеме здравата съ *антисептиката* на моралното разложение на обществото, като *имунизира* душата на подраствающето поколѣние . . .“ Стр. 11: „*утилизира*“, „*потенция*“, „*революциона трансформация*“, „*душевна сугчестия*“, „*просперира*“, „*принципни начала*“. „*рандеманъ*“. Синоними; „*навикъ* и *привичка*“, „*прогресъ* и *напредѣкъ*“, „*селекция* и *подборъ*“, „*нация* и *народъ*“ и т. н.

Стилнитѣ и правописни грѣшки изобилствуватъ. „Духътъ на народитѣ се възражда, окриленъ отъ нови идеи и концепции, вмѣсто да се пише: окрилянъ отъ нови идеи и разбирания духътъ и т. н. Стр. 3: „Досега педагога(*ътъ*) не се интересувахе отъ въпроса за професията, която ще прегърне единъ день възпитаника(*ътъ*). Стр. 20: „И днесъ стопанския(*тъ*) хаусъ и стопанската криза е (*сж*) *лаитмотива*(*ътъ*) въ голѣмата . . . Стр. 21: „Да се очертае образа(*ътъ*). На сжщата страница четемъ: „Едно живо държавно и национално съзнание като електрически токъ трѣбва да прониква неговия

духовенъ и мораленъ ликъ, *което съзнание* ще пречисти душата и т. н.: „Днешниятъ исторически моментъ се характеризира като епоха на националенъ динамизъмъ, въ *която* народитъ се осъзнаватъ . . . (стр. 31).

Нека минемъ къмъ самото съдържание на брошурата.

Въ своя уводъ на „приноса за рационализиране образователната ни система“ авторътъ заявява, че неговиятъ трудъ „не представлява отъ себе си проектъ за прокаране нѣкакви школки реформи, досежно методитъ и техниката на обучението, нито пъкъ нѣкакви корекции на дефекти и слабости, а се замислюва трасирането на главнитъ линии на образователната система на едно ново време, на една нова епоха, която израства. Предстои, прочее, разработката на едно новобългарско образование, което има да съдействува за изграждане на нова България“. Голѣма задача. Широки замахи. Работа за голѣмъ човѣкъ! Но какъвъ е образътъ на нова България? За да ни нарисува тоя образъ г. д-ръ Чакжровъ се връща къмъ миналото на народа ни презъ 19. и първата половина на 20. вѣкъ, като ни сочи нѣколко отъ отдѣлнитъ епохи въ живота на народа ни. Тия епохи сж:

I. Епоха на възраждането. Това е най-интересната страница въ развоа на българската култура и общество. Това е духовно движение, което проникна между всички народни слоеве и стихийно увлѣче цѣлия български народъ. Училищата презъ тая епоха сж били слабо уредени и повечето отъ учителитъ сж били слабо уредени и повечето отъ учителитъ сж били съ слаба научна и педагогическа подготовка, но тѣ сж полагали голѣми грижи за възпитанието на ученицитъ. На благонравието тогава се обръщало голѣмо внимание, но все пакъ за доброто възпитание на младежта сж допринасяли запазенитъ нрави, патриархалниятъ животъ и проститъ житейски форми, като не забравяме и грубитъ педагогически похвати, като фалангата, тѣлеснитъ наказания, затвора (*ѣтъ*) и др.“ (стр. 5).

Заклучението отъ тая констатация за автора е, че днешното училище е длъжно да култивира съ по-голѣма любовъ възпитанието на подрастващето поколѣние.

II. Следосвободителната епоха. Въ тоя отдѣлъ д-ръ Ч. ни дава пълно съ противоречия изложение за културния развоа на народа ни презъ тая епоха. „Държавата се строеше, пише той, по чужди образци отъ хора идеалисти и мечтатели, които не държеха смѣтка на грубата действителностъ и за отношенията на народнитъ маси къмъ нея. Ето защо настѣжи празднота и чувство на недовѣрие между народъ и държава. Следъ освобождението кадритъ на интеллигенцията се опраздниха или се очуждиха отъ народа, българското възраждане прекъсна, общокултурната, просвѣтна и будителска дейностъ биде преустановена и т. н. (стр. 7), а само нѣколко

реда следъ това той пише: „Презъ тоя периодъ на нашата история, отъ освобождението до Балканската война, се констатира редица хубави и положителни прояви на българския дух“. Се тукъ като констатира, че народната просвѣта била предоставена въ ржцетъ на държавата, която отстранила участието на народа въ строежа и изграждането на учебното и възпитателно дѣло и по тоя начинъ се унищожили наченките и инициативитъ на възграждането въ тая областъ, той намира, *че държавата не се е скъпила въ нищо, за да тласне народната просвѣта напредъ*. Тя се е грижила за откриване на нови училища, за подготовката на млади учителски сили, които трѣбва да сж запознати съ последнитъ постижения на педагогиката и новитъ методи и т. н. Но, както тогава, така и сега, всички грижи на учителитъ били насочени само къмъ едно: знания, знания и знания. За възпитание на младежъта нито дума. Мисля, че всичко това не е било, и не е сега така. И тая игра съ думитъ възпитание и обучение, дидактика и педагогика и т. н. не може да се оправдае съ нищо.

III. Епоха на националнитъ катастрофи. Въ тоя отдѣлъ д-ръ Ч. рисува само съ нѣколко думи много сполучливо положението на нашия народъ презъ време на националнитъ катастрофи — общо разтление и морално падение съ неговитъ последици за бъдащото на народа и държавата. И както всѣкога въ такива случаи народитъ отправятъ погледи за помощъ къмъ училището и „българското общество въ тоя моментъ на морално падение, почна да се вира по-надълбоко въ работата на училището, да подлага на критика и преценка програмитъ, методитъ и духа, който вѣе въ него“. Това е така, но неясенъ е изразътъ: „а имаше да се обвинява въ много работи българското училище презъ следвоенния периодъ, понеже то носѣше рани отъ войната“. Въ що, прочее, можеше да се обвини българското училище? Или то е, което проповядваше войната, та младежъта остана безъ учители въ училището и контролъ въ кжщи?

Въ втората половина на своята книжка г. Ч. прави опитъ да скицира главнитъ линии на нова образователна система, която се налага отъ националната държава. И говори той за новата държава, която е възможна само чрезъ възпитание на народнитъ маси, говори той за „повече възпитание и културно въздействие“, за една „планова образователна система“, за подборъ и професионална насока на младежъта, за „професия и възпитание“; „стопанско заздравяване и училище“; „педагогика съ две измѣрвания“; „задължително допълнително образование“ и т. н., като скача отъ въпросъ на въпросъ, безъ да даде едно шогоде разрешение поне на единъ отъ тия голѣми въ образователната ни система въпроси. Да вземемъ напримѣръ, въпроса за девическото образование (стр. 20). „Девическото образование у насъ, пише той, е сжщо така

единъ неразрешенъ въпросъ. Нѣщо повече, той не е поставянь даже като проблема, понеже образованието на момчета и момичета е вървѣло по едни и сѣщи пжтища — еднакви цели и задачи, еднакви училища и програми.“ Така е било това. И д-ръ Ч. иска да върне колелото назадъ, та пита: „Нормално и препорчителен ли е българската девица да следва гимназия и университетъ наравно съ момчето, да се готви по сѣщитѣ програми и курсове и т. н. „Отговорътъ е, че предназначението на жената е да бжде майка, домакиня и стопанка, та най-добре ще бжде, ако за подготовка на жената за предназначението и въ живота се открие у насъ новъ типъ училище — *лицей*, а що се отнася до допускането и въ университета, то за това, разбира се, не може и дума да става.

Интересно схващане, но не за днешнитѣ времена. Късно е да се връщаме назадъ. Жената е вече достатъчно подготвена, за да добие въ живота мѣсто и права, съ които се ползува мъжътъ. Тя се е борила, бори се и ще се бори за тия права и ще ги добие.

Д-ръ К. Свраковъ.

Жечо Чанковъ — Населението на България.

Цена 100 лева. Издание на „Казанлъшка долина“, София 1935 год. Стр. 278.

Всѣки, който погледне заглавието на тая книга — голѣмъ форматъ отъ близо триста страници, ще прибърза да заключи: какво ли би могло да се пише толкова много само за населението на България! Като прочетете внимателно, обаче, този упорито систематизиранъ трудъ, ще добиете съвсемъ друго впечатление и ще се натъкните на много въпроси за размишления.

Първо, не се касае само до обикновени цифрови данни: изобилниятъ и разнообразенъ материалъ, засѣгащъ населението въ България, е освѣтленъ и поясненъ отъ най-различни страни: национална, историческа, географска, здравословна и пр.

Второ, обучението по география, като почнете отъ първоначалното училище, та дори до гимназията, се движи въ границитѣ на учебника: на учителитѣ липсватъ системазирани статистически данни за онова, което представлява родината, за да разширятъ и допълнятъ географскитѣ знания на ученицитѣ, а заедно съ това и да одухотворятъ самото обучение по география. Защото въ коя степенъ на училищното обучение по география става дума вѣнъ отъ учебника за физически и душевни недостатѣци на нашето население, за преселване и заселване презъ вѣковетѣ, естественъ приръстъ на населението, смъртностъ, числено съотношение между мъжко и женско население и т. н.? А всички тия въпроси будятъ голѣмо любопитство и любознание у ученицитѣ.

Най-после, трѣбва да кажемъ две думи за бедната наша

географска наука. Чужденците сж принудени да черпятъ географски и статистически сведения за България отъ нашитѣ съседи, които въ повечето случаи тенденциозно ги осведомяватъ. А тенденциознитѣ сведения често пжти биватъ сждбоносни за бждещето на нашето племе. Знае се, каква роля изигра географията на сръбския професоръ Цвиичъ, когато се заговори непосредствено следъ голѣмата война за опредѣляне границитѣ на балканскитѣ държави. „Географскитѣ“ данни на нашитѣ съседи внесоха много заблуда по отношение етнографията на Балканския полуостровъ.

Ние преценяваме книгата на г. Чанкова като голѣмъ приносъ въ нашата географска наука. Особено за обучението по география тая книга е необходимостъ, защото въ нея могатъ да се потърсятъ данни, каквито всѣки учебенъ часъ изисква. Поради цената си тя трудно може да бжде лично притежание, но затова пъкъ не бива да липсва отъ никоя училищна библиотека. Написана е на лекъ езикъ и се чете леко и увлѣкателно.

К. П. Домусчиевъ.

Г. П. Минчевъ. Сжщностъ и значение на ученическитѣ кооперации. (Сп. „Кооперативно дѣло“, год. X, книга I).

Известниятъ нашъ старъ общественикъ, економистъ и виденъ кооперативенъ деецъ е помѣстилъ въ редактираното отъ него списание хубавата и навременна статия подъ горния надсловъ. Тя иде тъкмо на време, когато младото кооперативно движение срѣдъ нашата училищна младежъ се разраства и добива все по-голѣма мощъ, а отъ друга страна фалангата на неговитѣ явни и скрити врагове се увеличава и стрѣвно нахвърля върху него. Ние ще се възползуваме отъ тая ценна статия, за да запознаемъ нашето учителство съ кооперативното движение въ училищата и дадемъ потикъ за развиването му още повече и тамъ, дето то още не е проникнало.

„Съвременното училище, казва Г. П. Минчевъ, вече се насочва къмъ развитието не само на личнитѣ, но и на социалнитѣ добродетели, сили и качества у своитѣ потомци. То е въ тенденция да се оформи въ институция за култивиране личнитѣ сили и способности у подрастващитѣ не абстрактно, а за общежитието, безъ което отдѣлната личностъ представлява единъ обрulenъ листъ. И за това училището не може вече да бжде чуждо на едно мощно движение, каквото е кооперативното, обхванало близо 200 милиона членове, представляващо интереситѣ на едно общо население отъ около 500 — 600 милиона души, движение, насочено да събере и организира материалнитѣ и моралнитѣ сили на маситѣ, за да изгради благоденствието имъ и да въдвори редъ въ общественния животъ и миръ на земята.

Виждайки въ кооперацията „царството на бждещето“ и настояща школа на общо социално възпитание и обновление, мнозина педагози и училищни дейци се застъпват за преподаването на кооперацията въ училищата и за нейното практикуване *отъ ученицитѣ* (к. н.), като ефикасенъ инструментъ и методъ за такова възпитание на младежта. Въ това отношение ученическитѣ кооперации могатъ да се разглеждатъ и като подготовка за реалния общественъ животъ и естественъ преходъ къмъ него, сжщо тъй и като източникъ на прѣсни струи, подхранващи обновителния процесъ въ него“.

Разглеждайки отъ това вѣрно гледище ученическитѣ кооперации, авторътъ раздѣля статията си на следнитѣ отдѣли: 1) Общо предназначение и обекти; 2) Възникване на ученическитѣ кооперации (въ чужбина и у насъ); 3) „Училищни“ или „ученически“ кооперации; 4) Икономическата страна на ученическитѣ кооперации (лични нужди и интереси; училищни нужди; поминъчни нужди); 5) Педагогическата и социална страна на ученическитѣ кооперации и 6) Заключение.

Сама по себе си тази статия съставлява голѣмъ приносъ къмъ младото кооперативно движение срѣдъ нашата учаща се младежъ; тя е сжщевременно и ценно ръководство и напътствие за младия учител-организаторъ на ученически кооперации у насъ. Авторътъ, обаче, обещава въ втора статия да доразвие темата си, като засегне следнитѣ отдѣли: 1) Ученическитѣ кооперации като звено между училището и родителитѣ; 2) Взаимното въздействие между подрастващитѣ поколения посрѣдствомъ ученическитѣ кооперации; 3) Ученическитѣ кооперации и кооперативното движение; 4) Устройство на ученическитѣ кооперации и 5) Общъ центъръ на младежкото кооперативно движение.

Ние очакваме съ голѣмъ интересъ, а вѣрваме и цѣлото българско учителство ведно съ насъ, тая статия на г. Минчевъ, за да се разбули веднажъ за винаги легендата, че ученическитѣ кооперации се създаватъ отъ заинтересовани личности, че не носятъ нищо възпитателно за ученицитѣ и че сж вредни за възпитанието и обучението изобщо. Ние и другъ пътъ сме имали случай да обърнемъ внимание върху несъстоятелността на доводитѣ на тия злосторници. Ще се повърнемъ следъ края на статията на г. Минчевъ. Желаяме тя да бжде прочетена отъ всички учители, а списание „Кооперативно дѣло“ да проникне и въ най-затѣнтеното наше школо, за да сѣе истинска кооперативна просвѣта срѣдъ нашия народъ.

Мих. Д. Николовъ

ВЕСТИ ОТЪ РЕДАКЦИЯТА.

Всички излѣзли до сега книги, отъ „Педагогическа практика“, год. XV (1935-1936) както и всички пълни течения отъ изтеклитъ годишници на списанието, сж изчерпани.

Умоляватъ се г. г. книжаритъ и настоятелитъ да не записватъ нови абонати.

V книга отъ „Педагогическа практика“ се изпраща само на абонати, платили абонамента.

Отъ администрацията на „Педагогическа практика“ могатъ да се доставятъ следнитъ книги:

1. Ал. Кръстевъ — **Коледарски пѣсни** . . 10 лв.
2. Добри Христовъ — **Рой звездици**. Часть I.
Пѣсни за първоначалнитъ училища. 20 лв.
3. Добри Христовъ — **Рой звездици**. Часть II.
Пѣсни за прогимназиитъ 20 лв.
4. Н. Беневъ — **Живо езикознание**. Ржководство съ теория и практика по граматика, четене и писане 12 лв.

За поржчки повече отъ 100 лв., се прави отстъпъ 30%.

Абон. № 1889

До Госп.

Училищната библиотека

с. Димитрово

Сливенска ОКОЛИЯ

ТАКВА НЕ СЕ ДАВА